

ผลิตศิลป์น้อย : คู่มือการจัดการศึกษา
สำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

คำนำ

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพนั้นเป็นหัวใจสำคัญ ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นไปได้ต่อเมื่อระบบการศึกษาระดับถึงถึงความแตกต่างและสามารถตอบสนองเด็กแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในกรณีผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษที่เหนือกว่าเด็กในวัยเดียวกัน กลุ่มผู้เรียนเหล่านี้มีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสม ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 10 วรรคสี่ว่า “การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น”

สำหรับประเทศไทย องค์ความรู้ในเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษยังไม่เป็นที่แพร่หลาย และยังไม่มีการดำเนินงานอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเท่าใดนัก ทั้งในเรื่องของการบ่งชี้ และกระบวนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่ง ผลการวิจัยทั่วโลกได้ข้อสรุปว่า วิธีการที่ดีที่สุดในการค้นหา คือ การใช้กระบวนการเรียนรู้อย่างถูกวิธีพร้อม ๆ กับการใช้กระบวนการตรวจสอบและเครื่องมือที่เหมาะสม นอกจากนั้นยังพบว่า ความเป็นเลิศไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยปราศจากความช่วยเหลือที่เหมาะสม ผู้ที่มีความสามารถพิเศษต้องการปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงวัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษา การจัดสถานการณ์ที่ทำท่ายและการกระตุ้นที่เร่งรัดให้พวกเขาบรรลุตามเป้าหมายสูงสุดของตนเองได้

ดังนั้น เพื่อให้ความรู้ในเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษเป็นที่แพร่หลาย สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชา และเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงสนับสนุนให้ ผศ.ดร.อุษณีย์ โพธิสุข ร่วมกับอาจารย์จากหลายสถาบันดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ระดับประถมศึกษา ในโรงเรียนเฝ้าหุดมศึกษาขึ้น ในวิชาต่าง ๆ 7 วิชา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ดนตรี ทัศนศิลป์ ทักษะความคิดระดับสูง เน้นแนวและจิตวิทยา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ขอขอบคุณคณะผู้วิจัย รวมทั้งผู้บริหารและคณะครูของโรงเรียนเฝ้าหุดมศึกษา ที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่ง จนทำให้การดำเนินงานลุล่วงได้ด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษาของไทยอย่างกว้างขวางต่อไป

รุ่ง แก้วแดง

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

เอกสารที่เผยแพร่เป็นรายงานการวิจัย 7 เล่ม และคู่มือครู 6 เล่ม ดังนี้

รายงานการวิจัย

1. รายงานการวิจัย รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ (ฉบับรวม)
2. รายงานการวิจัย รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านคณิตศาสตร์
3. รายงานการวิจัย รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านภาษาไทย
4. รายงานการวิจัย รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านภาษาอังกฤษ
5. รายงานการวิจัย รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านทัศนศิลป์
6. รายงานการวิจัย รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านทักษะความคิดระดับสูง
7. รายงานการวิจัย รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านแนะแนวและจิตวิทยา

คู่มือครู

1. สร้างสรรค์นักคิด : คู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านทักษะความคิดระดับสูง
2. เก่ง ดี มีสุข : คู่มือการให้บริการด้านแนะแนวและจิตวิทยาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ
3. สนุกกับภาษาไทย : คู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านภาษาไทย
4. จุดประกายภาษาอังกฤษ : คู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านภาษาอังกฤษ
5. คณิตศาสตร์มหัศจรรย์ : คู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านคณิตศาสตร์
6. ผลิตศิลป์น้อย : คู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านทัศนศิลป์

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ	1
คำนิยาม	1
การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ	3
ทัศนศิลป์และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ	9
การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์	12
โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์	13
บทที่ 2 แนวคิดและเงื่อนไขในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์	19
แนวคิดในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์	19
ความพร้อมของโรงเรียนและผู้บริหาร	21
ความพร้อมของนักวิชาการและครู	23
ความพร้อมของผู้ปกครอง	24
ความพร้อมของสภาพแวดล้อม บ้าน โรงเรียน และสังคม	27
บทที่ 3 หลักสูตรและการพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์	28
วัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตร	28
เนื้อหาและกิจกรรม	29
สื่อและวัสดุอุปกรณ์การเรียน	35
การประเมินผล	36

บทที่ 1

บทนำ

คำนิยาม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรีได้จัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาการศึกษา สำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ(พ.ศ. 2541-2544) ที่ครอบคลุมทั้งด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ภาษาไทย กีฬา ดนตรี ทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง แผนดังกล่าวได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2541 ในแผนปฏิบัติการฯ ได้กำหนดความหมายของเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษไว้ดังนี้

เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ หมายถึง เด็กที่แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน ในด้านสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้ภาษา การเป็นผู้นำ การสร้างงานทางทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง ความสามารถทางดนตรี ความสามารถทางกีฬา และความสามารถทางวิชาการ ในสาขาใดสาขาหนึ่งหรือหลายสาขา อย่างเป็นที่ประจักษ์ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอื่นที่มีอายุระดับเดียวกัน สภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์เดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2541 : ค)

สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ มะลิฉัตร เอื้ออนันท์ กล่าวไว้ว่า

จากรายงานของนักจิตวิทยา เด็กมีพรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะนั้น จะมีทักษะและความเฉียบไวในด้านการรับรู้ทางสุนทรียภาพสูง มีสมาธิ จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานศิลปะ มากเกินเด็กในวัยเดียวกัน เด็กพวกนี้จะมีความช่างสังเกตและความทรงจำดีเลิศ มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่ต้องใช้จินตนาการและมีความกระตือรือร้นต่อประสบการณ์ใหม่ ๆ (แต่ในบางกรณีเด็กพวกนี้อาจจะให้ความสนใจเฉพาะแต่ในด้านของศิลปะเท่านั้น และอาจจะเลยต่อความสนใจในวิชาด้านอื่น ๆ) เด็กที่มีพรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะในบางกรณีจะไม่แสดงพฤติกรรมให้เห็นได้ในเวลาเรียน เนื่องจากงานศิลปะของเด็กไม่ตรงตามเกณฑ์ของครู หรือตามที่ครูสั่ง ดังนั้นงานที่เด็กทำนอกเวลาเรียนอาจแสดงถึงความสามารถพิเศษได้ดีกว่า

ในอดีตนักจิตวิทยารายงานว่า ความมีพรสวรรค์ปัญญาเลิศในทางศิลปะ มีได้สอดคล้องกับระดับเชาวน์ปัญญา (intelligent quotient) คือมีใช้ว่า ถ้ามีพรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะ แล้วจะต้องมีระดับเชาวน์ปัญญาสูงไปด้วย จากการค้นคว้าของคลาร์กและซิมเมอร์แมน (Clark and Zimmerman, 1984) ปรากฏว่า นักจิตวิทยาหลายคนซึ่งทำการวิจัยในด้านนี้ด้วยเครื่องมือทดสอบที่เหมาะสมมากขึ้นได้รายงานผลการทดสอบสรุปว่า เด็กที่มีพรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะนั้น มักมีระดับเชาวน์ปัญญาสูงกว่าระดับเฉลี่ยของระดับเชาวน์ปัญญาโดยทั่วไป (มะลิฉัตร เขื่อนานนท์. 2535 : 479)

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ **โครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษา : โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา** สรุปได้ดังนี้

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษา : โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา เป็นโครงการวิจัยเพื่อศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ศึกษาและกำหนดสมมติฐานความเชื่อตามแนวคิดซีไอเอสเอสที (CISST) ซึ่งเชื่อว่า การสร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะเด็กเพื่อพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ให้สามารถพัฒนาได้เต็มศักยภาพ สำหรับศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบัน ทั้งศิลปะสมัยใหม่ (modern Art) และศิลปะหลังสมัยใหม่ (post-modern Art) จำเป็นจะต้องพัฒนากิจกรรมให้แสดงความคิด สร้างสรรค์ (Creativity) จินตนาการ (Imagination) ความรู้สึกสัมผัส (Sensibility) การจัดระบบภาพ (Systematization) และการพัฒนารูปทรง (Transformation) กิจกรรมสร้างสรรค์จำนวน 12 กิจกรรม

ที่ใช้ตรวจสอบความเชื่อดังกล่าวประกอบด้วย กิจกรรมการเขียนภาพเมืองในจินตนาการ การวาดภาพสัมผัส การเขียนภาพทิวทัศน์ การออกแบบสองมิติ การเขียนภาพจากเพลง การเขียนภาพจากกลิ่น การเขียนภาพจากรส การสังเคราะห์รูปทรง การปั้นจากจินตนาการ การเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส การประดิษฐ์วัสดุ และการออกแบบโครงสร้าง

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา กรุงเทพมหานคร อายุระหว่าง 8-9 ปี เพศชายและหญิง จำนวน 518 คน ได้เขียนภาพระบายสี หัวข้อเรื่อง “น้ำ

พระทัยของในหลวง” ผู้เชี่ยวชาญได้คัดสรรผลงานที่มีคุณภาพดี จำนวน 44 ภาพ (8.49%) จากเด็ก 44 คน ชาย 19 คน หญิง 25 คน หลังจากนั้น กลุ่มตัวอย่าง 44 คน ได้ปฏิบัติกิจกรรมสร้างสรรค์ซีไอเอสเอสที 12 กิจกรรม โดยปฏิบัติสัปดาห์ละ 1 กิจกรรม รวม 12 สัปดาห์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542

ผลการปฏิบัติกิจกรรมทั้งหมด ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาคัดสรรเด็ก 12 คน ที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ตามสมมติฐานซีไอเอสเอสที โดยที่เด็กทั้ง 12 คน สามารถสร้างสรรค์กิจกรรม 12 กิจกรรม มีคุณภาพดีเยี่ยม ระหว่าง 5-8 กิจกรรม เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์เหล่านี้ สามารถสร้างสรรค์กิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่กิจกรรมเหล่านั้น กระตุ้นทั้งระบบการคิดและการสร้างสรรค์ความงาม สอดคล้องกับการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามแนวคิดของศิลปะสมัยใหม่(Modern Art) และศิลปะหลังสมัยใหม่ (Post-modern Art) ในปัจจุบัน (วิรุณ ตั้งเจริญและคณะ. 2543 : ค)

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ นับว่ามีความจำเป็นมากในสังคมปัจจุบันนี้ สังคมที่ต้องพร้อมในการแข่งขันกับตัวเอง แข่งขันภายในสังคมไทย และแข่งขันในสังคมโลก เป็นการแข่งขันทางปัญญาบนพื้นฐานของความดีงามและสันติสุข การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา ดนตรี กีฬา ทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง หรือทางด้านอื่นใดก็ตาม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ (gifted, talented, and genius children) ให้สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ พัฒนาให้สุดพรมแดนความรู้ความสามารถ เท่าที่เด็กแต่ละคนแต่ละด้านหรือหลายด้านจะพัฒนาไปได้ การพัฒนาความรู้ความสามารถดังกล่าวเป็นการพัฒนาเพื่อพัฒนาศักยภาพในเชิงปัจเจกและส่งผลไปสู่การพัฒนาสังคมในท้ายที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอแนวคิด นโยบาย และวัตถุประสงค์ไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา สำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ ปีพุทธศักราช 2541 ดังนี้

การดำรงอยู่ของปัจเจกบุคคลและของประเทศ ในสภาวะที่โลกเชื่อมต่อกันด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ ภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลกที่ส่งเสริมการค้าเสรี เช่นในปัจจุบันนี้ ได้ตอกย้ำให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาคนและการสร้างผู้นำ ซึ่งเป็นการวางฐานรากของประเทศให้พร้อมที่จะเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงและการท้าทายของทศวรรษใหม่ และพร้อมที่จะร่วมมือกับผู้อื่นในการสร้างสรรค์สังคมโลกให้สันติสุข ก้าวหน้า และยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่ประเทศไทยประสบกับสภาพวิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเช่นในปัจจุบันนี้ ยิ่งชี้ให้เห็นความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนากลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษ ให้เป็นผู้นำที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ก้าวหน้า และบุกเบิกเพื่อนำประเทศไทยไปสู่ความมั่นคงและมั่งคั่งอย่างต่อเนื่องและถาวร

โดยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคนและการสร้างผู้นำทางความคิดและศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กำหนดหลักการและแนวนโยบายไว้ว่า จะสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบและวิธีการที่เอื้อให้ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษได้พัฒนาความถนัดและความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่ โดยจัดหลักสูตรแต่ละระดับและประเภทการศึกษาให้มีเนื้อหาสาระ ทั้งส่วนที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาบุคคลและสังคมและส่วนที่เสริมสร้างศักยภาพตามความแตกต่างของบุคคล ในขณะเดียวกัน แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ก็ได้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ และมุ่งเน้นที่การพัฒนาคุณภาพคน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถ จนบรรลุศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล

อย่างไรก็ตาม แผนฯ ทั้งสองฉบับ ไม่ได้กำหนดแนวทาง / มาตรการการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษที่เป็นรูปธรรมไว้อย่างเพียงพอ เนื่องจากเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่สำหรับสังคมไทย ในแง่ของการดำเนินงานอย่างครบถ้วนและอย่างเป็นระบบ แม้ว่าจะมีงานเขียนและงานส่งเสริมเกี่ยวกับเด็กกลุ่มนี้บ้างแล้วก็ตาม นอกจากนี้ประเทศไทยยังขาดแคลนผู้รู้และครูอาจารย์ที่เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านนี้การจัดการเรียนการสอนที่เป็นอยู่จึงมีแนวโน้มที่จะตอบสนองผู้เรียนโดยทั่วไป โดยไม่คำนึงถึงกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษในด้านต่าง ๆ การจัดการศึกษาดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนการทำการตลาดที่ไม่แยกแยะกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนกลุ่มหนึ่งไม่มีโอกาสได้พัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ เกิดสภาวะคับข้องทาง

ใจ และอาจมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เป็น ผู้ก้าวร้าวต่อผู้ปกครอง ครู และเพื่อนร่วมชั้น และทำย ที่สุดอาจจะไม่สามารถประสบผลสำเร็จในชีวิตได้ ทั้ง ๆ ที่มีศักยภาพสูงในการสร้างสรรค์งาน ทางวิชาการและมรดกทางวัฒนธรรมแก่สังคมโลก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงช่องโหว่ของการจัดการ ศึกษาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว รวมทั้งความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต หากทรัพยากรอันประมาธค่ามิได้ของชาติ ไม่ได้รับการส่งเสริมและดูแลอย่างถูกต้องจึงมีมติ แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีปัญญาเลิศ และมีความสามารถพิเศษ เพื่อจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาอันเป็นแผนฯ ชี้ทิศทางการจัดการ ศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว

โดยที่การจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ เป็นเรื่องค่อนข้างใหม่สำหรับ ประเทศไทย การดำเนินงานในเบื้องต้นเพื่อจัดทำแผนฯ จึงเป็นการศึกษาวิเคราะห์งานวิจัย และเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งระดมความคิดจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ ความสำเร็จและความล้มเหลวของประเทศต่าง ๆ แล้วจึงกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อสร้างเสริมคนไทยให้เป็นผู้ “ ก้าวมัน ท้นโลก ” โดยยึดปรัชญาว่า การศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชน ทุกคนมีสิทธิขั้นพื้นฐาน ที่จะได้รับการศึกษาและการพัฒนาการที่สมบูรณ์รอบด้าน สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคล เพื่อพัฒนาความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ให้บรรลุ จุดสูงสุด โดยจัดกระบวนการเรียนรู้และบริการในรูปแบบและวิธีการที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย ทั้งนี้ การจัดบริการการศึกษานั้น ๆ ต้องไม่ลดทอนความสามารถพิเศษของผู้เรียน

นโยบาย

รัฐและสังคมมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกคน โดยเฉพาะผู้มีความสามารถพิเศษ ให้สามารถพัฒนาบรรลุศักยภาพสูงสุดของแต่ละคน พร้อมทั้งมี คุณธรรมและเจตคติที่จะรับใช้สังคม

วัตถุประสงค์ของแผน

1. เพื่อพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านต่าง ๆ ให้มีความคิดสร้างสรรค์ ความ คิดริเริ่ม และสามารถพัฒนาจนบรรลุศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคลตามศาสตร์ สาขาที่สนใจและมีความสามารถพิเศษ

2. เพื่อพัฒนาเด็กกลุ่มนี้ให้รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจเพื่อนมนุษย์ เข้าใจสังคมและโลกอย่างถ่องแท้ มีความตระหนักและเจตคติที่ดีต่อการดำเนินถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีคุณธรรมและสร้างผลงานที่เป็นเลิศได้
3. เพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการส่งเสริมการพัฒนาเด็กกลุ่มเป้าหมายให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน
4. เพื่อสร้างสรรคัลุ่มบุคคลที่มีความสามารถพิเศษให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและจริงจัง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : ก-ง)

เมื่อกล่าวถึงสังคมโลก สังคมในระดับภูมิภาค หรือสังคมไทย เราจะเชื่อมั่นในการแข่งขันหรือไม่ สังคมที่เป็นมิติซ้อนเหล่านั้ก็ผลักดันให้เราต้องแข่งขันอย่างปฏิเสธไม่ได้ การล่มสลายทางเศรษฐกิจของสังคมไทยหลังปีพุทธศักราช 2540 ได้เป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงความไม่พร้อมทางความรู้ความสามารถของคนไทย ในสังคมภูมิภาคและสังคมโลก ชี้ให้เห็นความอ่อนแอทางปัญญาในเกือบจะทุกด้าน ชี้ให้เห็นความหย่อนยานในจิตสำนึกสาธารณะ (public mind) และชี้ให้เห็นถึงระบบการศึกษาไทยที่ไม่สามารถผลักดันให้สมาชิกในสังคมไทยพัฒนาอย่างเต็ม ศักยภาพได้ เราผลักดันไปข้างหน้าและรุกไปข้างหน้าด้วยปัญญาและความคิดที่ไม่ใช่ของแท้ ซึ่งก็คงมีใช่เพียงสังคมไทยเท่านั้น นั่นคือ “ฟองสบู่ทางปัญญา”

วันนี้ สังคมไทยจึงต้องกลับมาทบทวนตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบการศึกษาที่ต้องได้รับการปฏิรูปในทุกด้าน ทั้งด้านกระบวนการเรียนรู้ ศักยภาพและสำนึกของบุคลากรทางการศึกษา การบริหารการศึกษา พร้อมกันนี้ สังคมไทยก็จำเป็นต้องพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เป็นการเร่งด่วนด้วย เพื่อให้เขาเหล่านั้นเป็นหัวอกทางปัญญาสำหรับสังคมไทยในอนาคต มีใช่เพื่อตัวตนของเขาเองเป็นด้านหลัก แต่เพื่อสังคมไทยในภาพรวม

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ อาจมีกระบวนการและประเด็นปลีกย่อยมากมาย แต่โดยแนวคิดหลักแล้ว การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน (school in school) เพื่อคัดสรรเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน มาส่งเสริม กระตุ้น หรือผลักดันให้เขาแต่ละคนได้พัฒนาอย่างกว้างไกลและเต็มศักยภาพเท่าที่เขาเหล่านั้นจะเป็นไปได้ ส่วนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษเหล่านี้ จะใช้บุคลากรหรือทรัพยากรภายในโรงเรียน นอก

ระบบโรงเรียน ชุมชน หรือผสมผสานความร่วมมือจากส่วนต่าง ๆ ของสังคม ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง ที่ต้องการความร่วมมือและความจริงใจจากภาครัฐ ภาคเอกชน สังคม ชุมชน และการบริหารงานส่วนท้องถิ่นในอนาคต

จริงอยู่ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษต้องผสมผสานกันทั้งโรงเรียน ครอบครัว และสังคม ทั้งการเรียนในระบบ การเรียนนอกระบบ และการเรียนตามอัธยาศัย ณ วันนี้ เราคงต้องเริ่มต้นผลักดันที่โรงเรียน การเรียนในระบบแล้วแผ่ขยายความคิด ความร่วมมือออกไปสู่ครอบครัวและสังคม เราต้องสร้างความรู้ความเข้าใจและชี้ให้เห็นความจำเป็นในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เพื่อแสวงหาความร่วมมือในทุกด้านและจากทุกฝ่าย ต้องเน้นย้ำให้เห็นว่า ภารกิจสำคัญนี้ไม่ใช่ภารกิจของใครคนใดคนหนึ่งหรือเป็นเพียงภารกิจของระบบโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นภารกิจของสังคมทั้งหมด

เมื่อมีการกล่าวกันว่า ภารกิจในการพัฒนาเด็กคนหนึ่ง จำเป็นที่จะต้องเริ่มตั้งแต่ความรักและเด็กในครรภ์ การพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษก็เช่นกัน เขาจำเป็นจะต้องได้รับการพุ่มพักอย่างดี ตั้งแต่ความรักของพ่อแม่ การเลี้ยงดู การส่งเข้าสู่ระบบการศึกษา การส่งต่อจากการศึกษาปฐมวัยไปสู่การศึกษาขั้นต่อ ๆ ไป ปัจจัยมากมายรอบด้านที่จะพุ่มพัก กระตุ้น และผลักดันให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษมีพลังและภูมิปัญญาที่กล้าแข็งเดินทางไปสู่ศักยภาพสูงสุดในชีวิตของเขาได้

อัจฉริยภาพของมนุษย์จำเป็นจะต้องได้รับการส่งเสริม เพื่อที่จะเป็นการสร้างความแน่ใจว่า เราจะมี การสืบทอดผู้นำทางสังคมต่อไป ได้มีสิ่ง que แสดงให้เห็นเป็นหลักฐานมากมายว่า คนมีสติปัญญาสูง ไม่สามารถจะใช้ประโยชน์จากสติปัญญาของตนเองได้ หากเขาไม่เคยเรียนรู้ว่าจะใช้สติปัญญาได้อย่างไร สติปัญญาล้วน ๆ ด้วยตัวของมันเองนั้นไม่เพียงพอ ถ้าเราต้องการที่จะพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพเราก็มีความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ใช้ปัญญาของเขาเป็นประโยชน์สูงสุดเท่าที่จะสามารถทำได้ (อุษณีย์ โพลีสุข. 2541 : 28)

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนบอบบาง สังคมและโรงเรียนจะต้องสร้างนักวิชาการ สร้างบุคลากรที่มีความสามารถและมีความรู้ความ

เข้าใจในเรื่องนี้อย่างแท้จริง บุคลากรเหล่านั้นจะต้องทุ่มเทและเสียสละเพื่อภารกิจสำคัญทางด้านนี้ นอกจากนั้นแล้ว สังคมก็ต้องแสวงหาองค์ความรู้ที่คมชัด สร้างระบบและกลไกในการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษไปพร้อมกัน

แม้การเริ่มต้นการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษจำเป็นจะต้องมุ่งเน้นตั้งแต่ระดับอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา แต่การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษในระดับอุดมศึกษาก็นับว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันด้วย ถ้าเด็กที่มีความสามารถพิเศษได้รับการส่งต่อ จากระดับการศึกษาหนึ่งไปสู่อีกระดับการศึกษาหนึ่ง แม้ระดับการศึกษาขั้นแรกจะตอบสนองหรือพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษอย่างดีเลิศ แต่ถ้าระดับการศึกษาขั้นต่อไปไม่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพพิเศษ แล้วเด็กที่มีความสามารถพิเศษเหล่านั้นก็จะไม่สามารถพัฒนาศักยภาพต่อไปได้ การอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย นับเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนด้านสุดท้ายที่จะต้องรองรับความสามารถพิเศษเหล่านั้น มหาวิทยาลัยจะสร้างต่อหรือทำลายโอกาสในการพัฒนาศักยภาพพิเศษสูงสุดของเขา ก่อนที่จะส่งต่อไปสู่สังคม ก็นับเป็นประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่การอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยจะต้องคิด สร้างองค์ความรู้ สร้างบุคลากร สร้างหลักสูตร และสร้างระบบการศึกษาสำหรับการรับช่วงเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษในแต่ละด้านต่อไป

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ ทั้งในระดับอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา รวมทั้งอุดมศึกษา ต้องตอบสนองความสามารถพิเศษ ทั้งด้านสติปัญญา ความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์พิเศษของเขาเหล่านั้น ไม่ใช่ระบบการเรียนการสอน ระบบการเรียนรู้และองค์ความรู้ ในระบบปกติสำหรับเด็กและเยาวชนทั่วไป

ทัศนศิลป์และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

การกล่าวถึง “ศิลปะ” (art) มักเกี่ยวข้องกับคำว่า “วิจิตรศิลป์” (fine arts) ซึ่งวิจิตรศิลป์ได้ครอบคลุมทั้งงานจิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ศิลปะการแสดงและดนตรี และมักมีผู้ให้นิยามคำว่า “วิจิตรศิลป์” ในทำนองที่ว่า เป็นงานที่ประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นด้วยความวิจิตรบรรจง เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับความงาม และเป็นงานที่มีคุณค่าทางจิตใจ ทั้งโดยนิยามและความเชื่อ มักเกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณและจิตนิยม ต่อมาคำว่า “ทัศนศิลป์” (visual art) ในความหมายของงานศิลปะที่สื่อสารด้วยตา สามารถมองเห็นได้ หรือสัมผัสได้

ด้วยจักขุประสาท โดยยึดถือโลกหรือวัตถุที่ประจักษ์ได้เป็นแรงกระตุ้นสำคัญในการแสดงออกทางศิลปะ รวมทั้งปรากฏการณ์ผลงานในเชิงประจักษ์ที่รู้เห็นได้ ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ศิลปะ ภาพพิมพ์ ศิลปะถ่ายภาพ ซึ่งถูกจัดให้เป็นศิลปะประเภททัศนศิลป์ อย่างไรก็ตาม งานสถาปัตยกรรมก็มักจะแยกตัวออกไปต่างหาก ในฐานะที่งานสถาปัตยกรรมเกี่ยวข้องกับทั้งศาสตร์และศิลป์ เกี่ยวข้องทั้งงานวิศวกรรมและความงาม

พัฒนาการของทัศนศิลป์ในสังคมตะวันตก จากศิลปะเพื่อผู้มีอำนาจทางการเมืองและเพื่อความเชื่อทางศาสนา ได้พัฒนามาสู่ศิลปะสมัยใหม่ (modern art) ในสังคมใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมที่พัฒนามาสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย โลกก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การปฏิวัติอุตสาหกรรม เศรษฐกิจแบบทุนนิยม และปรัชญาที่เชื่อมั่นในเสรีภาพของมนุษย์ ศิลปะสมัยใหม่ได้สะท้อนโลกที่ประจักษ์ สะท้อนความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ สะท้อนสังคมและเศรษฐกิจแบบทุนนิยม สะท้อนความคิดความเชื่อและการแสดงออกที่หลากหลาย แล้ว

ทัศนศิลป์ในแนวทางศิลปะสมัยใหม่ก็แพร่หลายเข้าสู่สังคมไทย

ในสังคมตะวันตก ราวทศวรรษ 1970 ลัทธิสมัยใหม่ (modernism) ได้คลี่คลายลง พัฒนาการอีกช่วงหนึ่งที่พยายามเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดที่ผ่านมา ไม่เชื่อมั่นในระบบแบบแผนหรือวิถีคิดแบบลัทธิสมัยใหม่ การยึดถือมนุษย์เป็นศูนย์กลางอย่างมนุษย์นิยม (humanism) ได้ถูกท้าทายด้วยความคิดที่ว่า มนุษย์ควรเป็นสิ่งเดียวหรือเป็นส่วนหนึ่งของโลกและจักรวาล เพื่อรักษาและพัฒนาโลกสีเขียวใบนี้ให้คงอยู่ชั่วนิรันดร์ ไม่ใช่ชมมนุษย์เป็นผู้ทรงตนว่าเป็นศูนย์กลางของโลกและจักรวาล แล้วเป็นผู้ทำลายโลกและจักรวาล ทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงพัฒนาไปสู่การบูรณาการความรู้ความคิดและประสบการณ์ สร้างสรรค์งานที่เป็นองค์รวมกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความรู้ความคิดและประสบการณ์จากสมอง ในบริบทสังคมและภูมิปัญญาร่วมสมัย มากกว่าการแสดงออกหรือการบันทึกภาพที่เป็นประจักษ์เบื้องต้นเท่านั้น

ทางด้านทัศนศิลป์ไทยหรือทัศนศิลป์ประเพณีนิยม ที่มีพัฒนาการสืบทอดแบบแผนไทยมาตั้งแต่ครั้งสุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบัน เรามีพัฒนาการทั้งสายวัง สาย

วัด และพื้นบ้าน มีกระบวนการแบบที่สืบทอดต่อกันมา เป็นพัฒนาการบนเส้นทางหรือกระแส ประเพณีนิยม มีความเชื่อและแบบแผนการแสดงออกทางศิลปะเฉพาะตัว ถึงวันนี้ สังคมไทย ได้ต้อนรับศิลปะกระแสสากลด้วยความยินดี พร้อมกับการดำรงอยู่ของทัศนศิลป์ประเพณีนิยม แม้ทัศนศิลป์ประเพณีนิยมจะพัฒนาหรือผิดเพี้ยนไปมากแล้วก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ การมองทัศนศิลป์ในกรอบจำกัดอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงอาจมีปัญหาในการตีความ มีปัญหาต่อแนวทางปฏิบัติ รวมทั้งมีปัญหาในการเชื่อมโยงความคิดไปสู่บริบทอื่น ๆ ด้วย การกล่าวถึงการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์เช่นกัน การกำหนดกรอบความคิดจำเป็นต้องเป็นกรอบที่กว้างหลากหลาย ครอบคลุมพัฒนาการทางด้านทัศนศิลป์ในสังคม รวมทั้งการเป็น “กรอบ” ของเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ความพยายามที่จะกำหนดกรอบดังกล่าว ย่อมทำทาบกับความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมในการสร้างหรือทำลายด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ในสังคมไทยท่ามกลางกระแสสังคมโลกที่ปรับตัวไปอย่างรวดเร็ว การแข่งขันในท่าทีและท่วงทำนองต่าง ๆ ได้ดำเนินไปอย่างปฏิเสธไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันทางวัตถุ ทางวิชาการ หรือการแข่งขันเพื่อสร้างสรรคความดีงามของโลกใบนี้ การแข่งขันกันสร้างทัศนศิลป์เพื่อความดีงามและสันติสุขในสังคมไทยและบนโลกใบนี้เช่นกัน สังคมไทยต้องมีบุคลากรที่มีคุณค่าและศักยภาพสูงในแต่ละด้าน การคัดสรรช่างเผือกที่เกิดขึ้นตามยถากรรมท่ามกลางระบบการศึกษาที่ผ่านมา คงไม่เป็นการเพียงพอที่จะได้ช่างเผือกจำนวนมาก ช่างเผือกจากมุมกว้าง หรือช่างเผือกที่เผือกอย่างแท้จริง การพัฒนาระบบการศึกษาในโรงเรียนในครอบครัวและในสังคม ให้มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง และการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสามารถคัดสรรผู้ที่มีความสามารถพิเศษในแต่ละด้าน พัฒนابนฐานองค์ความรู้ที่เชื่อมั่นได้ เพื่อให้ความสามารถพิเศษนั้นเป็นผลต่อสังคมอย่างแท้จริงต่อไป

การพิจารณาและการคัดสรรเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ก็นับว่ายังคงมีปัญหามาก การกล่าวถึงเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษในสังคมไทย การกล่าวถึงเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนไทยผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ นับว่าเป็นเรื่องใหม่ แม้ว่าจะมีการ

กล่าวถึงกันอยู่บ้างก็ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ถ้าเทียบกับทางด้านวิทยาศาสตร์ก็นับได้ว่าการส่งเสริมและผลักดันเรื่องเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ ได้เริ่มต้นและพัฒนาไปแล้วพอสมควร ดังจะเห็นได้จากหน่วยงานการศึกษาของรัฐทางด้านวิทยาศาสตร์ได้ดำเนินการมาแล้วระยะหนึ่ง แม้กระนั้นก็ยังมีความเชื่อหรืออ้างว่า เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านวิทยาศาสตร์ของเรา มาถึงวันนี้ ยังตามประเทศเพื่อนบ้านอีกหลายต่อหลายประเทศไม่ทัน ทั้งนี้โดยถือเอาการแข่งขันโอลิมปิกทางด้านวิทยาศาสตร์เป็นมาตรฐาน

กล่าวเฉพาะทางด้านทัศนศิลป์ในสังคมไทย แม้จะมีรากฐานศิลปะร่วมสมัยมายาวนานพอสมควร มีแรงผลักดันทางการประกวดแข่งขันชิงรางวัลและการจัดลำดับศิลปินอย่างรุนแรง มีกระแสชัชชนระดับเอเชียหรืออาเซียน ประเด็นสำคัญที่น่าสังเกตก็คือ ประการแรก การประกวดแข่งขันล้วนเป็นเยาวชนหนุ่มสาวที่ยังมิได้พิสูจน์ความมุ่งมั่นยืนหยัดในการมีชีวิตเป็นศิลปิน และอีกประการหนึ่ง คุณค่าทางศิลปกรรมประกวดชิงรางวัลและจัดลำดับได้จริงหรือไม่

จากกระแสความนิยมการประกวดแข่งขันในสังคม ได้ส่งผลมาสู่ความนิยมในการประกวดแข่งขันชิงรางวัลในระดับเด็กและเยาวชนหรือนักเรียนด้วย ด้วยระบบการประกวดแข่งขันในระดับนักเรียนที่เฟื่องฟูมาประมาณ 2 ทศวรรษ ทัศนศิลป์ของเด็กและเยาวชนไทยได้อินเอียงไปทำงานเขียนภาพระบายสี 2 มิติหรือจิตรกรรม ที่สะดวกแก่การประกวดแข่งขันและสะดวกแก่การขนส่งในเชิงปริมาณไปสู่สนามประกวดแข่งขัน โน้มเอียงไปสู่กรอบของการแข่งขันที่มีชัชชนและการพ่ายแพ้เป็นเดิมพัน โน้มเอียงไปทางอิทธิพลหรือสูตรสำเร็จของครูผู้สอน รูปแบบจำกัด เนื้อหาจำกัด โครงสร้างภาพจำกัด กลวิธีจำกัด การใช้สีจำกัด โน้มเอียงไปสู่การเข้าค่ายฝึกฝน มีบุคลิกลักษณะหรือกระบวนการของโรงเรียน ของจังหวัด ของครูผู้สอน โน้มเอียงไปสู่การที่เด็กและเยาวชนมีความสามารถพิเศษทั้งห้องเรียน ทั้งโรงเรียน ความโน้มเอียงเหล่านี้เป็นปัญหาต่อการพัฒนาในเรื่องความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ของเด็กและเยาวชนไทย ที่ควรจะเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติ มีความหลากหลาย มีลักษณะเฉพาะตัว

ถ้าตั้งคำถามว่า แนวโน้มเหล่านั้น แสดงความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ของเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริงหรือไม่ คำตอบคงไม่แน่นอน เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งไม่น้อย คงมีความเป็นไปได้ เพราะเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ ยัง

มีปัจจัยและคุณลักษณะอีกมากมายหลายสิ่งที่จะบ่งชี้และทำความเข้าใจ มิใช่เพียงการเขียนภาพระบายสีได้ การแสดงทักษะอย่างช่างฝีมือ หรือการประกวดแข่งขันจากกรอบความคิดของผู้ใหญ่หรือศิลปินเพียงเท่านั้น

การตอบคำถามเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ยังจะต้องอาศัยข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าอีกมากมาย ทั้งการศึกษาค้นคว้าเพื่อแสวงหาองค์ความรู้ ค้นหาตัวบ่งชี้ คุณสมบัติและคุณลักษณะ รวมทั้งงานวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างเกณฑ์สร้างแบบทดสอบ งานพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนต่อไป

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ในอารยประเทศ ได้ดำเนินการมาเป็นเวลานานแล้ว ได้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างกว้างขวาง เพื่อนำองค์ความรู้มาเป็นแนวคิดสำหรับการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ ความรับผิดชอบในการคัดสรรเลือกเฟ้นและพัฒนาศักยภาพของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ครอบคลุมทั้งประเทศ เป็นงานที่ได้รับการสนับสนุนและผลักดันทั้งจากรัฐและเอกชน แรงผลักดันทางด้านเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ เป็นเพียงด้านหนึ่งในอีกหลายด้าน นอกจากนั้นแล้ว ความสามารถพิเศษหลายด้านนั้นก็มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ด้วยหลักการและโครงการต่าง ๆ จึงต้องมีความประสานสัมพันธ์กัน การพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษทั้งด้านทัศนศิลป์และด้านอื่น ๆ จึงเป็นแรงผลักดันสำคัญในสังคม ในกระแสการแข่งขันทางปัญญาและการสร้างสรรค์

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ในสังคมไทย แม้จะเป็นช่วงเวลาของการเริ่มต้น หลังจากทีกระแสภาลและระดับภูมิภาคหลายประเทศได้พัฒนาไปไกลแล้วพอสมควร การเริ่มต้นดังกล่าวต้องอาศัยแรงผลักดันรอบด้าน อาศัยนักวิชาการทางด้านทัศนศิลป์ บุคลากรผู้สอนทางด้านทัศนศิลป์ ผู้ปกครอง เสียสละศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจและทุ่มเทเพื่อการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมผลักดันเรื่องเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษอย่างแท้จริง ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย พร้อมกันนั้นก็ต้องร่วมกันสร้างความเข้าใจให้กับสังคม เพื่อแรงผลักดันที่สำคัญต่อไป

โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

คณะกรรมการเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้นำเสนอแผนปฏิบัติการและโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง ในปี 2542 โดยกำหนดวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้ค้นพบศักยภาพ ได้แสดงออก และมีเวทีสำหรับการศึกษาค้นคว้า การฝึกทักษะ และพบปะสังสรรค์กับผู้ที่มีความสนใจด้วยกัน
2. เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษและมีความสนใจด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง ได้พัฒนาศักยภาพจนบรรลุจุดสูงสุด

แผนปฏิบัติการและโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงมีดังนี้

1. แผนการจัดตั้งและบริหารองค์กร

แผนงานจัดตั้งและบริหารองค์กร เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง นับเป็นงานสำคัญในช่วงแรกที่จะต้องวางโครงสร้างสำหรับการบริหารงานและดำเนินการในระยะยาว เป็นทั้งงานจัดตั้งองค์กรและบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ

โครงการที่เกี่ยวข้อง

- โครงการที่ 1** โครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 2** โครงการจัดตั้งศูนย์ฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 3** โครงการจัดตั้งชมรมเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

โครงการที่ 4 โครงการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

2. แผนงานการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนา

แผนงานศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนา เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง เป็นการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อสร้างองค์ความรู้เฉพาะด้าน องค์ความรู้ใหม่ทั้งในระดับสากลและในบริบทสังคมไทย เพื่อนำองค์ความรู้ไปพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านนี้

โครงการที่เกี่ยวข้อง

- โครงการที่ 5** โครงการวิจัยเรื่อง แนวคิด คุณลักษณะ และการตรวจวัดเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์
- โครงการที่ 6** โครงการวิจัยเรื่อง แนวคิด คุณลักษณะ และการตรวจวัดเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 7** โครงการวิจัยเรื่อง สภาพแวดล้อมและปัจจัยที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
- โครงการที่ 8** โครงการวิจัยเรื่อง สภาพแวดล้อมและปัจจัยที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดงพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
- โครงการที่ 9** โครงการวิจัยเรื่อง พัฒนาการแนวคิดและแนวคิดร่วมสมัยสากลในการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์
- โครงการที่ 10** โครงการวิจัยเรื่อง พัฒนาการแนวคิดและแนวคิดร่วมสมัยสากลในการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดง

3. แผนงานพัฒนาบุคลากร

แผนงานพัฒนาบุคลากร เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง นับว่าเป็นงานสำคัญอีกด้านหนึ่ง ในการที่จะสร้างผู้มีความรู้ความเข้าใจที่เชื่อมั่นได้ทางด้านนี้ เพื่อขยายผลการพัฒนาให้ครอบคลุมสังคมไทย “บุคลากร” ในที่นี้ครอบคลุมทั้งบุคลากรนักวิชาการในสถาบันการศึกษาและนอกสถาบันการศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชน

โครงการที่เกี่ยวข้อง

- โครงการที่ 11** โครงการอบรมบุคลากรนักวิชาการด้านเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์
- โครงการที่ 12** โครงการอบรมบุคลากรนักวิชาการด้านเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 13** โครงการอบรมผู้ปกครองและพี่เลี้ยง (mentor) เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์
- โครงการที่ 14** โครงการอบรมผู้ปกครองและพี่เลี้ยง (mentor) เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 15** โครงการอบรมนักวิจัยทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 16** โครงการร่วมมือผลิตดุซงฎึบัณทิต ศิลปวัฒนธรรมวิจัย (arts and culture research) กับสถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรมและคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- โครงการที่ 17** โครงการร่วมมือผลิตมหำบัณทิตทางด้านศิลปะศึกษา (art education) กับคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- โครงการที่ 18** โครงการร่วมมือผลิตมหำบัณทิตทางด้านศิลปะการแสดงศึกษา (theatre education) กับคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

4. แผนงานพัฒนากระบวนการเรียนรู้

แผนงานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง เป็นแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน เป็นการยกมาตรฐานการเรียนรู้ทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงให้สูงขึ้น จนสามารถคัดสรรเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

โครงการที่เกี่ยวข้อง

- โครงการที่ 19** โครงการพัฒนาแนวคิด สภาพแวดล้อม และกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ในระบบโรงเรียน
- โครงการที่ 20** โครงการพัฒนาแนวคิด สภาพแวดล้อม และกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดงในระบบโรงเรียน
- โครงการที่ 21** โครงการพัฒนาแนวคิด สภาพแวดล้อม และกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง สำหรับผู้ปกครองและสังคม

5. แผนงานพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ

แผนงานพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษในที่นี่ หมายถึง งานพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงโดยตรง นั่นหมายถึงว่า กรอบความคิด ความเชื่อมั่นในเรื่องคุณลักษณะหรือตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การคัดสรรเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ ได้แสดงรูปลักษณะชัดเจนขึ้น งานพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงต้องพัฒนาให้ตรงประเด็น

โครงการที่เกี่ยวข้อง

- โครงการที่ 22** โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

(โครงการตลอดปี)

- โครงการที่ 23** โครงการคัดสรรและพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดง (โครงการตลอดปี)
- โครงการที่ 24** โครงการฝึกอบรมพิเศษสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ (โครงการภาคฤดูร้อน)
- โครงการที่ 25** โครงการฝึกอบรมพิเศษสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดง (โครงการภาคฤดูร้อน)
- โครงการที่ 26** โครงการห้องพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ในโรงเรียน
- โครงการที่ 27** โครงการห้องพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านศิลปะการแสดงในโรงเรียน
- โครงการที่ 28** โครงการส่งเสริมการแสดงออกของเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงต่อสาธารณชน
- โครงการที่ 29** โครงการส่งเสริมการศึกษาต่อเพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 30** โครงการส่งเสริมและสนับสนุนเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงให้เป็นศิลปิน
- โครงการที่ 31** โครงการติดตามผลและสนับสนุนเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

6. แผนงานสื่อสารและประชาสัมพันธ์

แผนงานสื่อสารและประชาสัมพันธ์ เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง เป็นงานสื่อสารและประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง ทั้งในระดับองค์กรและประชาชนทั่วไป ทั้งโดยการสื่อสารประชาสัมพันธ์โดยตรงและในสื่อมวลชนทุกแขนง ซึ่งการสร้างความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ดี ย่อมเป็นแรงผลักดันสำคัญในการพัฒนาคุณค่าให้เกิดขึ้นในสังคม

โครงการที่เกี่ยวข้อง

- โครงการที่ 32** โครงการเผยแพร่สื่อเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 33** โครงการจัดพิมพ์หนังสือ “ศิลปินเอก” ทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 34** โครงการหนังสือพิมพ์ข่าว “สร้างสรรค์” เพื่อเสนอข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

แนวทางการสนับสนุนเด็กและเยาวชนทั่วไปด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

แผนงานกิจกรรมส่งเสริมการสร้างสรรค์ เป็นงานส่งเสริมการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงในมุมกว้าง ที่ครอบคลุมเด็กและเยาวชนที่มีความรักและความมุ่งมั่นทางด้านนี้ โดยทั่วไป เพื่อเป็นการสร้างฐานเด็กและเยาวชนที่กว้างและแข็งแรง และสามารถสรรหาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงได้อย่างกว้างขวาง ทั้งปริมาณและคุณภาพ

โครงการที่เกี่ยวข้อง

- โครงการที่ 1** โครงการจัดตั้งสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาศิลปิน
- โครงการที่ 2** โครงการร่วมมือกับพิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ กรม โรงละคร และศูนย์วัฒนธรรม
- โครงการที่ 3** โครงการร่วมมือกับสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เปิดสอนทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 4** โครงการร่วมมือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พัฒนาหลักสูตรทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 5** โครงการพัฒนาหนังสือแบบเรียนและหนังสือประกอบการเรียนทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 6** โครงการค่ายทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 7** โครงการเทศกาลทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง

- โครงการที่ 8 โครงการถนนทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 9 โครงการประกวดแข่งขันทางด้านทัศนศิลป์
- โครงการที่ 10 โครงการประกวดแข่งขันทางด้านศิลปะการแสดง
- โครงการที่ 11 โครงการร่วมมือกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานของรัฐและเอกชน
จัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างสรรค์ทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
(วิรุณ ตั้งเจริญ และคณะ. 2542 : 3-8)

บทที่ 2

แนวคิดและเงื่อนไขในการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

แนวคิดในการจัดการศึกษา

สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ระยะเริ่มต้นในสังคมไทยขณะนี้ ควรมุ่งเน้นพัฒนางาน 6 ด้าน คือ

1. งานพัฒนาองค์ความรู้และเครื่องมือตรวจวัด
2. งานพัฒนาบุคลากรวิชาการ
3. งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้
4. งานพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ
5. งานพัฒนาองค์กร
6. งานพัฒนาการสื่อสารและประชาสัมพันธ์
7. งานสนับสนุนเด็กและเยาวชนที่มีความสนใจทางด้านทัศนศิลป์

งานพัฒนาองค์ความรู้และเครื่องมือตรวจวัด ปัญหาสำคัญในการเริ่มต้นงานทางด้านเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ในสังคมไทยวันนี้ คืองานค้นคว้าวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านนี้ ให้สามารถอธิบายและตอบคำถามได้อย่างชัดเจนและเป็นวิทยาศาสตร์พอสมควร แยกแยะคุณลักษณะและตัวบ่งชี้ความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ได้ชัดเจน และมีเป้าหมายที่คมชัดสอดคล้องกับพัฒนาการสังคม พร้อมกันนั้น ก็ต้องพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านนี้ได้อย่างเที่ยงตรงเชื่อถือได้ เพื่อให้สามารถแยกแยะและคัดสรรเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานพัฒนาบุคลากรวิชาการ งานพัฒนาบุคลากรวิชาการทางด้านเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ จำเป็นต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งการผลิตบัณฑิตในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับบัณฑิตศึกษา การอบรมสัมมนาเพื่อพัฒนาบุคลากร การศึกษาต่อในต่างประเทศ รวมทั้งการจัดกลุ่มวิจัย การจัดกลุ่มการสอน หรือการจัดกลุ่มปฏิบัติการกรมถ่ายโยงความรู้ความสามารถอื่น ๆ บุคลากรวิชาการในนี้ครอบคลุมในมุมกว้าง ทั้งนักวิชาการ นักวิจัย ครู วิทยากร ผู้ช่วยวิทยากร พี่เลี้ยง (mentor)

งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ควรครอบคลุมทั้ง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย พัฒนาทั้งแนวคิด สภาพแวดล้อม หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน สื่อการสอน เนื้อหา จิตวิทยาการเรียนการสอน การประเมินผลในระบบโรงเรียน การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา การปรับปรุงหลักสูตร การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรผู้สอน การสร้างหลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตที่รับผิดชอบทางด้านนี้ รวมทั้งการเตรียมความพร้อมในการรับช่วงส่งต่อเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษมาสู่การศึกษาในระดับอุดมศึกษา

งานพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ งานพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ เป็นงานที่ต้องมีความชัดเจนและละเอียดอ่อน ต้องมองภาพรวมของสังคมมากกว่าภาพย่อยส่วนบุคคล หรือแรงผลักดันของพ่อแม่แบบสังคมไทย ต้องมีองค์ความรู้ที่ชัดเจน เป้าหมายที่ชัดเจน คุณลักษณะที่ชัดเจน การตรวจวัดเชื่อถือได้ การพัฒนาในระบบโรงเรียนที่ดี แยกแยะได้ดี ระบบการเรียนรู้เสริมที่ดี สังคมที่เอื้อกระบวนการส่งต่อที่ดี ระบบมหาวิทยาลัยที่มีความพร้อม รวมทั้งสังคมที่ความรู้ความเข้าใจ ร่วมมือ และผลักดัน ให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้พัฒนาศักยภาพสูงสุดและเป็นผู้นำในแนวทางของตน

งานพัฒนาองค์กร งานพัฒนาองค์กรทางด้านเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ จำเป็นจะต้องพัฒนาไปพร้อมกับทางด้านอื่น ๆ บางส่วนอาจบริหารร่วมกัน บางส่วนแยกออกจากกันตามความเหมาะสม ควรเป็นทั้งองค์กรของรัฐ เอกชน และองค์กรที่ประสานกันหลายฝ่าย ควรเป็นองค์กรที่เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าวิจัย ฐานข้อมูล องค์กรอบรม สัมมนาและปฏิบัติการ ชมรม ห้องเรียนเสริม และควรเป็นองค์กรที่เป็นอิสระ มีเสรีภาพทางวิชาการ มีงบประมาณหรือกองทุนมูลนิธิสนับสนุน มีระบบการบริหารที่ดีคล่องตัว มีบุคลากรที่มีคุณภาพ

งานพัฒนาการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ งานสื่อสารและประชาสัมพันธ์เป็นงานเสริมที่สำคัญ เพื่อช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจและความจำเป็นในการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ ทั้งทางด้านทัศนศิลป์และด้านอื่น ๆ เป็นการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ทั้งในระดับสังคม ระดับครอบครัว และภายในสถาบันการศึกษา ทั้งเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ สื่อสารความรู้ความคิด และประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ งานสื่อสารประชาสัมพันธ์ควรเป็นไปทั้งในสื่อมวลชน การเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบของเอกสาร หนังสือ ตำรา ผลงานวิจัย และเอกสารประชาสัมพันธ์ เมื่อสังคมมีความรู้ความเข้าใจย่อมเกิดแรงสนับสนุนที่ดี

งานสนับสนุนเด็กและเยาวชนที่มีความสนใจทางด้านทัศนศิลป์ งานสนับสนุนในวงกว้าง ย่อมช่วยสร้างฐานและขยายฐานตัวเลือกเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษได้กว้างและหลากหลายขึ้น ถ้าเด็กและเยาวชนระดับที่มีความสนใจทางด้านทัศนศิลป์มีฐานที่กว้างและมีศักยภาพสูง การคัดสรรเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ ย่อมมีตัวเลือกมากขึ้น และเป็นตัวเลือกที่ศักยภาพสูง สามารถพัฒนาศักยภาพให้มีเพดานสูงยิ่งขึ้น โครงการและกิจกรรมมากมายที่จะสนับสนุนเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ทั้งจากโรงเรียน สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา หน่วยงานของรัฐ เอกชน ชุมชน เช่น ค่ายศิลป์ปะ การจัดประกวดแข่งขัน นิทรรศการศิลปะ ถนนศิลปะ ชุมชนศิลปะ ฯลฯ

ความพร้อมของโรงเรียนและผู้บริหาร

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ รวมทั้งด้านอื่น ๆ ในระบบโรงเรียน ซึ่งในที่นี้คงหมายถึงทั้งระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ประการแรกผู้บริหารและครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ มีความรู้และความเข้าใจทั้งในเรื่องเหตุผลความจำเป็นในการจัดการศึกษาเข้าใจเป้าหมาย เข้าใจหลักการ นโยบายและแผนโดยภาพรวม แล้วจึงมาถึงการทำความเข้าใจกับกระบวนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ ทางด้านต่าง ๆ และด้านทัศนศิลป์ รวมทั้งความพร้อมในการจัดการศึกษาทางด้านนี้

ในขณะที่สังคมกำลังเรียกร้องการเป็นสังคมแห่งปัญญา ท่ามกลางการแข่งขันทางปัญญาและทางด้านอื่น ๆ การพัฒนาคนกำลังกลายเป็นประเด็นสำคัญทั้งในระบบสังคมและระบบการศึกษา ศักยภาพและคุณภาพของคนคือดัชนีชี้ศักยภาพและคุณภาพของสังคม การศึกษาไทยในช่วงอุตสาหกรรมเก่าได้พัฒนาคนเหมือนเครื่องจักรवाल พัฒนาอาชีพของคนเพื่อนำคนไปสู่ระบบอุตสาหกรรมและโรงงาน โดยขาดการพัฒนาคนอย่างละเอียดรอบคอบ คนที่ควรพร้อมทั้งการเป็นคนเก่ง คนดี มีวินัย มีชีวิตที่สันติสุข และมีชีวิตเพื่อผู้อื่นด้วย วันนี้ การศึกษาต้องปรับตัวอีกหลายต่อหลายอย่าง

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ระบบโรงเรียนจะต้องพัฒนาตนเองให้พร้อมที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เด็กทุกคนที่มีความแตกต่างได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งระบบการศึกษาปกติเพื่อเด็กและเยาวชนทุกคน และระบบการศึกษาพิเศษเพื่อเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษจำนวนหนึ่ง เพื่อปรับ

การศึกษาไม่ให้มีเพดานจำกัด ให้เด็กที่มีศักยภาพในการเรียนรู้สูง ได้พัฒนาสูงสุดและเต็มศักยภาพของแต่ละคน แต่ละด้าน ทั้งเพื่อสิทธิทางการศึกษาตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน เพื่อพัฒนาการทางความรู้และปัญญา และเพื่อพัฒนาการของสังคม

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ผู้บริหารโรงเรียน และครู นอกจากจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษทางด้านต่าง ๆ ในภาพรวมของสังคมแล้ว ต้องทำความเข้าใจกับการจัดการศึกษาทางด้านนี้ในระบบโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในโรงเรียนที่ตนเองรับผิดชอบ พร้อมทั้งจะจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษในทุกด้าน รวมทั้งทางด้านทัศนศิลป์ และต้องตระหนักว่า การพัฒนาสังคมต้องพัฒนาทุกด้านอย่างเท่าเทียมกัน นั่นหมายถึงว่า ระบบการศึกษาต้องเตรียมกำลังคนที่ได้รับการพัฒนาทุกด้านเช่นกัน

กล่าวเฉพาะทางด้านทัศนศิลป์ จะต้องทำความเข้าใจกับพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงของทัศนศิลป์ในโลกปัจจุบัน เพื่อให้เราสามารถมองเห็นเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษได้เด่นชัดขึ้น เราต้องพัฒนาเด็กวันนี้เพื่อสังคมวันนี้และสังคมในอนาคต ไม่ใช่พัฒนาเด็กเพื่อส่งกลับไปสู่สังคมในอดีต ยิ่งเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เขาจะต้องใช้ความรู้ความสามารถพิเศษของเขาเพื่อการสร้างสรรค์สังคมในอนาคตมากยิ่งขึ้น ต้องทำความเข้าใจและติดตามการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางด้านนี้ เพื่อให้การศึกษาในระบบโรงเรียนมีฐานองค์ความรู้ที่สามารถตอบคำถามได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ต้องเข้าใจคุณลักษณะพิเศษและตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ทำความเข้าใจกับการใช้เครื่องมือตรวจวัดเพื่อคัดสรรเด็ก เข้าใจกระบวนการให้การศึกษาและการส่งต่อ สำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์

นอกจากความรู้ความเข้าใจข้างต้นแล้ว โรงเรียนจะต้องเตรียมความพร้อมหรือพัฒนาบุคลากรวิชาการทางด้านเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ โดยรวมหรือเฉพาะด้าน เตรียมความพร้อมครูผู้สอน พี่เลี้ยงที่มีความรู้ความเข้าใจเฉพาะด้าน ประสานงานกับชุมชนและบ้าน ให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ การอบรมสัมมนา การจัดตั้งชมรม การจัดกิจกรรม เสริม สื่อการสอน ห้องสำหรับการพัฒนาศักยภาพพิเศษ ฯลฯ และที่สำคัญที่สุด โรงเรียนจะต้องพร้อมที่จะพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษทุกด้านเพียงไม่กี่คนในโรงเรียน ด้วยความจริงใจตั้งใจ และด้วยความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง

ความพร้อมของนักวิชาการและครู

ในขณะที่สังคมไทยเพิ่งเริ่มต้นพัฒนาการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ รวมทั้งทางด้านทัศนศิลป์เรามีได้ขาดเฉพาะองค์ความรู้และความเข้าใจของสังคมเท่านั้น ประเด็นสำคัญคือ เราขาดทั้งบุคลากรนักวิชาการและครู เราไม่มีนักวิชาการที่ศึกษามาทางด้านเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางทัศนศิลป์โดยตรง องค์ความรู้ที่มีอยู่บ้างก็จากนักวิชาการทางด้านเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ในมุมมองที่ครอบคลุมเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทุกด้าน และความรู้จากงานวิชาการต่างประเทศที่ยังไม่มีการศึกษาค้นคว้าและประยุกต์มาใช้ในสังคมไทย เราคงจะต้องร่วมกันพัฒนาหรือประยุกต์ความรู้ต่าง ๆ ทางด้านนี้ รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากระบบการศึกษาของไทยและจากบริบทสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นการค้นคว้าวิจัย การอบรมสัมมนา การแสวงหาความรู้จากผู้มีความรู้และมีประสบการณ์ตรง

พร้อมกันนั้น องค์การทางการศึกษาและสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ก็ต้องเร่งสร้างหรือผลิตบุคลากรและครูทางด้านเด็กที่มีความสามารถพิเศษในทุกด้าน ทั้งการสร้างองค์ความรู้ การพัฒนาบุคลากรนักวิชาการและครู และการดำเนินโครงการต่าง ๆ จำเป็นจะต้องดำเนินการควบคู่กันไป ซึ่งในขณะนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) และกระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มดำเนินการไปบ้างแล้ว สำหรับสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องตื่นตัวเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ทั้งการทำความเข้าใจ การสร้างองค์ความรู้ การผลิตนักวิชาการและครู รวมทั้งการเตรียมการส่งต่อเด็กที่มีความสามารถพิเศษทุก ๆ ด้านจากระดับมัธยมศึกษา ซึ่งการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา และหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 ดังนี้

หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา

มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้ บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพิเศษ

การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบ ที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 7)

หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 12)

ความพร้อมของผู้ปกครอง

บางท่านกล่าวว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างเริ่มที่บ้าน” นั้นหมายถึงว่า บ้านเริ่มทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นสติปัญญา ระเบียบวินัย รสนิยม จริยธรรม คุณธรรม “ครอบครัว” เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางและลึกซึ้ง ความพร้อมของเด็กเริ่มตั้งแต่ในครรภ์ของแม่ เด็กดูดซับประสบการณ์ทุกอย่าง เรียนรู้จากพ่อแม่และประสบการณ์รอบตัว จิตวิทยาจิตวิเคราะห์เชื่อว่าเด็กแรกเกิดจนถึงประมาณ 5 ปี เป็นช่วงที่เด็กรับรู้และฝังทุกสิ่งทุกอย่างไว้ในจิตใต้สำนึก การค้นคว้าเรื่องสมอง

ในปัจจุบันก็เชื่อว่า สมอช่วงประมาณ 2 - 11 ปีเป็นช่วงที่เรียนรู้และพัฒนาได้ดีที่สุด การสร้างความพร้อมให้กับเด็ก พ่อแม่ผู้ปกครองจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจพอสมควร แพทย์หญิง ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ กล่าวว่า

คนเราเกิดมาในโลกนี้ เหมือนกับต้นไม้ที่มีเมล็ดพันธุ์อยู่แล้ว แต่จะต้องอาศัยการรดน้ำใส่ปุ๋ย เพื่อจะทำให้เมล็ดพืชเติบโตขึ้นมาเป็นต้นไม้ใหญ่ที่แข็งแรงสมบูรณ์ เปรียบเสมือนสมอของเราที่ธรรมชาติให้มาเป็นห้องว่าง ๆ ที่ยังไม่ได้ตกแต่ง ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ทำให้สมอเป็นห้องที่สมบูรณ์ เป็นสมอที่ฉลาดมีความสามารถมากที่สุด จึงกล่าวได้ว่า ไม่มีความสามารถหรือความฉลาดใดที่จะเกิดขึ้นตามธรรมชาติ โดยปราศจากสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม...

สิ่งแวดล้อมหรือการเลี้ยงดูที่มีการสัมผัส มีความผูกพันใกล้ชิด มีความรัก ความอบอุ่นจะส่งเสริมพัฒนาการสมองของเด็ก และในทางตรงข้าม การเลี้ยงดูที่ทำให้เด็กเกิดความเครียด ความกังวล หรือถูกทำร้าย ก็จะยับยั้งการเจริญเติบโตและพัฒนาการของสมองเด็ก ทำให้เด็กไม่มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และเป็นบุคคลที่ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดายมาก เพราะสมองเด็กเกิดมาพร้อมที่จะเรียนรู้ พร้อมที่จะมีประสิทธิภาพ พร้อมที่จะฉลาด แต่ขาดปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม (ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์, พญ. 2542 : 4-6)

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านใดด้านหนึ่ง หรือทางด้านทัศนศิลป์ พ่อแม่ผู้ปกครองหรือบ้านจะต้องมีความพร้อม เพื่อร่วมผลักดันให้เด็กหรือเยาวชนที่มีศักยภาพพิเศษนี้ ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ บรรลุเป้าหมายของบ้าน โรงเรียน และสังคม โรงเรียนไม่สามารถพัฒนาเด็กเหล่านี้ได้อย่างโดดเดี่ยว การพัฒนาของโรงเรียนจะไม่สามารถได้รับผลสมบูรณ์ ถ้าขาดการพัฒนาหรือความร่วมมือจากบ้าน เพราะบ้านหรือครอบครัวคือจุดเริ่มต้นและเกือบทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตเด็ก กล่าวเฉพาะในกรณีเด็กที่มีความสามารถพิเศษทัศนศิลป์ ผู้ปกครองควรจะต้องพร้อมและจัดความพร้อมในสิ่งเหล่านี้

1. พร้อมที่จะยอมรับว่าเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ มีศักยภาพพิเศษเหนือกว่าเด็กปกติทางด้านนี้ เด็กพร้อมที่จะเรียนรู้และสร้างสรรค์ทัศนศิลป์อย่างมุ่งมั่นจริงจัง

2. พร้อมที่จะยอมรับผลงานทัศนศิลป์ที่เกิดขึ้น ว่าจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกแตกต่างไปจากผลงานทัศนศิลป์ของเด็กทั่วไปหรือแม้แต่ของศิลปิน
3. พร้อมที่จะสนับสนุนให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ ได้พัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของเขาจนสุดพรมแดนความรู้ความสามารถทางด้านนี้ และพร้อมที่จะเห็นเขาเป็นผู้สร้างสรรค์งานศิลปะหรือศิลปินในอนาคต
4. พร้อมที่จะศึกษาหาความรู้ความเข้าใจทางด้านเด็กที่มีความรู้ความสามารถทางด้านทัศนศิลป์ ในทุกเรื่อง เช่น ความรู้ทางด้านเด็กที่มีความสามารถพิเศษ การค้นคว้าวิจัยใหม่ ๆ จิตวิทยาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ การจัดสภาพแวดล้อม ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ
5. พร้อมที่จะเข้าร่วมอบรมสัมมนา การประชุม และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจทางด้านเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางทัศนศิลป์
6. พร้อมที่จะร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันการศึกษา ในการพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ภายใต้การดูแลของตน
7. พร้อมที่จะให้ความร่วมมือและจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ หนังสือ เอกสาร เพื่อการพัฒนาความรู้ความสามารถและสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
8. พร้อมที่จะเรียนรู้และทำความเข้าใจกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าของศิลปะ ทั้งในสังคมไทยและในกระแสสากล
9. พร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการมีบุคลากรพิเศษเพื่อพัฒนาศักยภาพเสริมให้กับเด็ก ซึ่งอาจเป็นวิทยากร ครู หรือพี่เลี้ยงเฉพาะทาง ภายใต้การแนะนำของนักวิชาการทางด้านนี้โดยเฉพาะ
10. พร้อมที่จะให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือเกื้อหนุนอย่างเต็มความสามารถ สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษของตน
11. พร้อมที่จะจัดสภาพแวดล้อมในบ้าน จัดห้อง จัดวัสดุอุปกรณ์ให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถและการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์
12. พร้อมที่จะพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ภายใต้การดูแลของตน ให้การพัฒนาศักยภาพสูงสุดทางด้านทัศนศิลป์ ผสานกับการพัฒนาสูงสุดทางการศึกษาในระบบโรงเรียน วิชาการต่าง ๆ การพัฒนาจริยธรรมคุณธรรม อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุขและมีความสุข

ความพร้อมของสภาพแวดล้อม บ้าน โรงเรียน และสังคม

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และทางด้านอื่น ๆ นอกจากปัจจัยอื่น ๆ มากมายแล้ว ความพร้อมของสภาพแวดล้อม นับเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ทั้งที่บ้าน โรงเรียน และในสังคม สิ่งแวดล้อมที่ดี สะอาด ร่มรื่น ย่อมเอื้อต่อการดำรงชีวิตและต่อการเรียนรู้ ทั้งเด็กทั่วไปและเด็กที่มีความสามารถพิเศษ นอกจากนั้นแล้ว สภาพแวดล้อมที่ดีทางด้านทัศนศิลป์สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ที่มีแรงกระตุ้นจากผลงานทัศนศิลป์ นิติสาร หนังสือ สื่อการเรียนรู้ รวมทั้งความเข้าใจเกี่ยวพันจากครู ผู้ปกครอง และผู้คนในสังคม ย่อมเป็นบรรยากาศที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ให้สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถของเขาอย่างถึงที่สุด

สภาพแวดล้อมในบ้านและโรงเรียน สามารถพัฒนาให้สอดคล้องเหมาะสมกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ ถ้าได้สร้างและพัฒนาความรู้ความเข้าใจร่วมกัน ได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ เอกชน และชุมชน ทั้งสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณเพื่อการต่าง ๆ แต่ประเด็นที่สำคัญที่สุดประเด็นหนึ่งคือ ความพร้อมของสภาพแวดล้อมในสังคมที่จะเอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทุกด้าน รวมทั้งด้านทัศนศิลป์ กล่าวเฉพาะความพร้อมของสภาพแวดล้อมในสังคมทางด้านทัศนศิลป์ สังคมไทยคงจะต้องพัฒนาสภาพแวดล้อมให้สวยงามร่มรื่น สวนสาธารณะ สวนประติมากรรม สิ่งก่อสร้างที่มีรสนิยม มีพิพิธภัณฑ์ศิลปะ พิพิธภัณฑ์อื่น ๆ หอนาฏศิลป์ และดนตรี ทั้งถึงเพียงพอสำหรับผู้คนในสังคม และพร้อมจะเป็นที่พักผ่อน แสวงหาความรู้ เพิ่มพูนรสนิยม ทั้งสำหรับประชาชนทั่วไป สำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ และด้านอื่น ๆ รวมทั้งสื่อมวลชนที่ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ความสามารถและรสนิยมของประชาชนด้วย แทนที่จะเป็นเพียงสื่อมวลชนเพื่อการบันเทิงและรสนิยมต่ำเท่านั้น

หลักสูตรและการพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

วัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ควรเป็นหลักสูตรการศึกษาในระบบการศึกษาปกติ (school in school) เด็กที่มีความสามารถพิเศษควรมีชีวิตและศึกษาอยู่ท่ามกลางเด็กอื่น ๆ ไม่ควรสร้างความแปลกแยกให้เกิดขึ้น เพื่อว่าในอนาคตเขาจะมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข ปัญหาอยู่ที่ว่า เราจะจัดการศึกษาในระบบปกติให้ยืดหยุ่นและมีช่องว่างที่จะเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านต่าง ๆ ได้พัฒนาเหนือเด็กและเยาวชนปกติได้อย่างไร โดยที่ไม่ก่อให้เกิดความแปลกแยกระหว่างเด็กที่มีความสามารถพิเศษเหล่านั้นกับเด็กทั่วไป ซึ่งจริง ๆ แล้วในโรงเรียนหนึ่ง ๆ อาจมีเด็กเหล่านั้นเพียงไม่กี่เปอร์เซ็นต์หรือไม่ก็คน

หลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ รวมทั้งเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ควรเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาปกติ ทั้งในระดับอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา เพียงแต่หลักสูตรปกตินั้น เปิดโอกาสให้สามารถเพิ่มเนื้อหาสาระของแต่ละวิชาที่เด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษเกี่ยวข้อง สามารถเพิ่มรายวิชาเฉพาะเด็กที่มีความสามารถพิเศษ สามารถศึกษาค้นคว้าและสร้างสรรค์เพิ่มเติมนอกเวลาเรียนปกติ และมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม การศึกษาค้นคว้า และสร้างสรรค์ ร่วมกับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษคนอื่นต่างโรงเรียนในระดับสังคมหรือนานาชาติ

นอกจากนั้นแล้ว โครงสร้างของหลักสูตรทุกระดับควรจะได้เปิดทางให้กับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านต่าง ๆ สามารถเข้าศึกษาเฉพาะรายวิชา วิชาใดวิชาหนึ่งหรือหลายวิชาข้ามโรงเรียน ข้ามระดับการศึกษา รวมทั้งข้ามประเทศ และหลักสูตรดังกล่าว จะต้องพร้อมที่จะยอมรับความแตกต่างในเรื่องระยะเวลาในการศึกษา และจำนวนรายวิชาที่จะจบการศึกษาในแต่ละระดับนั้น แนวคิดทางการศึกษาต้องยืดหยุ่นและยอมรับว่า เด็กคนหนึ่งที่มีความสามารถพิเศษอาจไม่ต้องศึกษาบางรายวิชา ศึกษาวิชาที่ยากซับซ้อนขึ้นในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และสามารถจบการศึกษาได้เร็วกว่าเด็กคนอื่นในระดับชั้นเดียวกัน ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องระมัดระวัง ต้องร่วมกันพิจารณากำหนดหลักการให้ชัดเจน การเปลี่ยนแปลงยืดหยุ่นเนื้อหาสาระแต่ละรายวิชา การเลือกเรียนและไม่เลือกเรียนแต่ละรายวิชา การข้ามชั้นหรือ

ระดับการศึกษา ล้วนเป็นเรื่องเปราะบางที่ควรผ่านการวินิจฉัยของนักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเด็กที่มีความสามารถพิเศษ หรือนักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะไม่เช่นนั้น อาจกลายเป็นการสร้างปัญหาโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

วัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ควรมีดังนี้

1. ควรเป็นหลักสูตรที่แทรกอยู่ในหลักสูตรทัศนศิลป์ปกติ ที่เปิดโอกาสให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์

สามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ สามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระและการสร้างสรรค์ที่ลึกซึ้งและกว้างไกล เป็นกรณีพิเศษ

2. ควรมีหลักสูตรเสริมนอกเวลาเรียนปกติ ให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้ศึกษาค้นคว้าและสร้างสรรค์เพิ่มเติมจากรายวิชาปกติ

3. ควรเป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ได้เลือกเรียนรายวิชาทางด้านทัศนศิลป์ที่สูงขึ้น ยกขึ้น และจำนวนรายวิชามากขึ้นด้วย การเลือกเรียนรายวิชาที่อาจต้องข้ามระดับการศึกษาหรือสถาบันการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ลดรายวิชาระดับพื้นฐานทางทัศนศิลป์หรือรายวิชาพื้นฐานอื่น ๆ ลง

4. ควรเป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่นให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ได้ศึกษาค้นคว้าและสร้างสรรค์นอกรายวิชา และถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้วย

5. ควรเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ได้พัฒนาวิชาการและประสบการณ์ด้านอื่น ๆ ในระบบการศึกษา เท่าเทียมกับเด็กคนอื่น ๆ ได้รับการพัฒนาอบรมทางด้านจริยธรรม ระเบียบวินัยในสังคม การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุขและมีความสุขเช่นเดียวกับเด็กคนอื่น ๆ เช่นกัน

เนื้อหาและกิจกรรม

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ กล่าวถึงการจัดเนื้อหาวิชาเรียนให้แก่เด็กที่มีพรสวรรค์ปัญญาเลิศไว้ดังนี้

เนื่องจากเด็กพวกนี้ มีความกระหายใคร่รู้ใคร่ทำมากกว่าเด็กในวัยเดียวกัน การให้เด็กเหล่านี้เรียนอย่างเดียวกับเด็กอื่น ๆ อาจก่อให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย ดังนั้นจึงควรจัดให้เด็กเหล่านี้ ได้รับการประสบการณ์ที่เน้นการเสริมสร้างเป็นพิเศษ (enriching) ซึ่งอาจจัดได้สองลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. เรียนร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียนธรรมดา แต่ครูให้งานที่มีระดับการทำงานหรือเทคนิคและวัสดุอุปกรณ์ที่สูงกว่า และยากกว่าเด็กในชั้นเรียนเดียวกัน ซึ่งกรณีนี้มีข้อเสียในแง่ที่อาจสร้างความรู้สึกเหลื่อมล้ำต่ำสูงให้แก่เด็กอื่นได้
2. การจัดการศึกษาพิเศษให้แก่เด็กที่มีพรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะ เช่น การเรียนพิเศษหลังเลิกเรียนหรือในวันหยุด หรือมีเวลานั้นก็เป็นงานระยะสั้นในเวลาปิดภาคเรียนเป็นต้น วิธีหลังนี้ทางการศึกษาเชื่อว่าแก้ปัญหาคือดีกว่า

การจัดเนื้อหาวิชานั้นอาจจัดได้เป็นสองแนวคือ

แนวที่หนึ่ง อาจจัดเนื้อหาวิชาที่สูงกว่าระดับของเด็กทั่วไป เช่น นำเนื้อหาวิชาของมัธยมปลายมาให้เด็กที่มีพรสวรรค์ปัญญาเลิศในระดับมัธยมต้นเรียน หรือระดับอุดมศึกษามาให้มัธยมปลายเรียน เป็นต้น ส่วนแนวที่สองนั้น อาจจะจัดเนื้อหาวิชาที่อยู่ในระดับวิชาเดียวกันนั่นเอง แต่ใช้วัสดุอุปกรณ์ วิธีการสอน และจัดสภาพการทำงานให้พิเศษกว่านักเรียนทั่วไป...

เนื่องจากเด็กเหล่านี้ควรได้เรียนในบรรยากาศที่ท้าทาย ครูจึงควรเสนอปัญหาให้เด็กได้แก้ไขด้วยความสามารถของตน กิจกรรมควรเป็นประเภทเรียนรู้แนวคิดและวัสดุเจาะลึก ไม่ควรเรียนทุกอย่างผิวเผิน เด็กที่มีพรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลปะ มักมีความสามารถในการเข้าใจและชื่นชมงานศิลปะ และสามารถวิพากษ์วิจารณ์ถกเถียงปัญหาเกี่ยวกับงานศิลปะ ครูจึงควรสนับสนุน โดยจัดความรู้หรือประสบการณ์เสริมสนับสนุนการเรียน เช่น จัดหาหนังสือดี ๆ ทางศิลปะมาให้อ่านในเวลาหรือนอกเวลาเรียน ให้มีโอกาสดูแสดงความคิดเกี่ยวกับศิลปะ พาไปศึกษานอกสถานที่และพบปะบุคคลในวงการศิลปะ เป็นต้น (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2535 : 479 – 480)

จากการวิจัยเรื่องนี้ โครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษา : โรงเรียนไพฑูริยมศึกษา ได้ตรวจสอบเพื่อคัดสรรเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ตามสมมติฐานความเชื่อซีไอเอสเอสที (CISST) ด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ 12 กิจกรรม สำหรับกลุ่มตัวอย่าง เด็กระดับประถมศึกษาปีที่ 3 กิจกรรมเหล่านี้ถือว่าเป็นตัวอย่างสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ได้ กิจกรรมสร้างสรรค์ตัวอย่าง 12 กิจกรรมมีดังนี้

1. กิจกรรมเขียนภาพเมืองในจินตนาการ
2. กิจกรรมการวาดภาพสัมผัส
3. กิจกรรมการเขียนภาพทิวทัศน์
4. กิจกรรมการออกแบบสองมิติ
5. กิจกรรมการเขียนภาพจากเพลง
6. กิจกรรมการเขียนภาพจากกลิ่น
7. กิจกรรมการเขียนภาพจากระส
8. กิจกรรมการสังเคราะห์รูปทรง
9. กิจกรรมการปั้นจากจินตนาการ
10. กิจกรรมการเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส
11. กิจกรรมการประดิษฐ์วัสดุ
12. กิจกรรมการออกแบบโครงสร้าง

กิจกรรมการเขียนภาพเมืองในจินตนาการ การเขียนภาพทิวทัศน์โดยทั่วไป ที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดภาพหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นได้เบื้องหน้า ถ่ายทอดด้วยการเขียนภาพระบายสีให้ปรากฏเป็นผลงานจิตรกรรมสองมิติบนพื้นภาพ มักเป็นการถ่ายทอดที่มุ่งเน้นการใช้ทักษะในการเขียนภาพ เพื่อแสดงรูปทรงและสีสรรจากสื่อคลอจที่มองเห็น การแสดงออกดังกล่าวอาจแสดงความรู้สึกรักใคร่ที่มีต่อทิวทัศน์ ต่อสภาพทางภูมิศาสตร์หรือสภาพแวดล้อม แสดงออกด้วยสีสรรตามความพึงพอใจ หรือแสดงออกตามจินตนาการของแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเขียนภาพทิวทัศน์ที่มุ่งเน้นการแสดงออกทางจินตนาการจะเป็นภาพผลงานที่ต่างไปจากความเป็นจริง แสดงภาพที่สะท้อนความคิดส่วนบุคคล ความคิดบนพื้นฐานประสบการณ์และพื้นฐานความคิดในปัจจุบัน จินตนาการอาจเป็นจริงได้หรือเป็นจริงได้บางส่วนก็ตาม อย่างน้อยจินตนาการก็บอกถึงประสบการณ์และศักยภาพทางความคิดด้วย

กิจกรรมการวาดภาพสัมผัส โดยปกติแล้ว การวาดภาพหรือ drawing มักเป็นการวาดภาพโดยการมองไปที่วัตถุหรือรูปทรงที่จะวาด แล้ววาดภาพลงบนระนาบ โดยที่ผู้วาดจะดูทั้งวัตถุหรือรูปทรงเบื้องหน้าและภาพที่ปรากฏ และมักมุ่งเน้นความเหมือนระหว่างภาพที่ปรากฏและวัตถุหรือรูปทรงเบื้องหน้าเป็นประการสำคัญ ซึ่งการเขียนภาพเช่นนั้นเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับการฝึกฝนกันมาจากราศาสตร์ การวาดภาพดังกล่าวอาจขาดการสังเกตในรายละเอียด และขาดความสัมพันธ์

ระหว่างการเคลื่อนสายตากับการลากเส้น กิจกรรมการวาดภาพสัมผัสมุ่งเน้นการใช้สมาธิที่จะใช้สายตาสัมผัสไปบนวัตถุหรือรูปทรงเบื้องหน้า ทั้งรูปทรง รูปร่าง เส้น ลักษณะผิว สัมผัสและเคลื่อนสายตาไปซ้ำ ๆ กำหนดให้มีมือลากเส้นอย่างช้า ๆ เช่นกัน ตามการเคลื่อนของสายตา โดยไม่กังวลถึงความเหมือนเป็นด้านหลัก การเขียนภาพจะไม่มองมือหรือภาพบนกระดาษ จนกว่าจะเขียนภาพเสร็จสิ้นลง ภาพที่ปรากฏจะเป็นภาพเส้นที่แสดงความนุ่มนวลตามการสัมผัสหรือตามการเคลื่อนของสายตากับวัตถุหรือรูปทรงที่ต้องการวาด

กิจกรรมการเขียนภาพทิวทัศน์ การเขียนภาพทิวทัศน์เป็นกิจกรรมที่นิยมกันมาแต่อดีต เป็นการเขียนภาพให้เหมือนหรือคล้ายความเป็นจริงตามแนวทางของศิลปะตะวันตก นอกจากความเหมือนหรือความคล้ายดังกล่าวแล้ว ศิลปินยังอาจแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด การแสดงออกทางสีสรร และบรรยากาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมหรือธรรมชาติ การเขียนภาพทิวทัศน์ โดยทั่วไปมักจะมุ่งเน้นความสมจริง การจัดภาพทัศนียภาพ แสงเงา บรรยากาศ แต่การเขียนภาพทิวทัศน์สำหรับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กในระดับประถมศึกษา ไม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นผลงานในแนวทางของศิลปิน ภาพทิวทัศน์ควรเป็นเพียงกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เด็กใช้ทิวทัศน์เบื้องหน้าหรือจากประสบการณ์ เป็นสื่อคลใจ (inspiration) ในการแสดงออกทางศิลปะ เด็กควรมีเสรีภาพในการแสดงออกทั้งด้านรูปแบบ สี สัน และความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นการแสดงออกของเด็กแต่ละคน

กิจกรรมการออกแบบสองมิติ เมื่อก้าวถึงการออกแบบ โดยทั่วไปมักจะหมายถึงการออกแบบเพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การออกแบบสถาปัตยกรรม การออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบโฆษณา การออกแบบสิ่งพิมพ์ ซึ่งการออกแบบเช่นนั้น ต้องมีกลุ่มเป้าหมาย (target group) ที่แน่นอน มีการสร้างสรรค์งานออกแบบจากข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องผู้บริโภค นอกจากนั้นแล้ว ในการสร้างสรรค์งานศิลปะทุกชนิดก็ต้องมีพื้นฐานการออกแบบเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นงานจิตรกรรม ประติมากรรม แต่การออกแบบในกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก เป็นการออกแบบขั้นพื้นฐานที่ให้ผู้รู้จักนำรูปทรงต่าง ๆ มารวมกัน การใช้สีหลายสี การจัดภาพซึ่งเป็นการจัดระบบพื้นภาพให้ประสานกลมกลืนและสวยงาม โดยยังไม่จำเป็นต้องออกแบบเพื่อใช้ประโยชน์อะไร

กิจกรรมการเขียนภาพจากเพลง การเขียนภาพจากเพลงมักเป็นกิจกรรมใช้เพลงที่มีเนื้อร้อง และการเขียนภาพก็เขียนภาพตามเนื้อร้องในเพลงนั้น ซึ่งกิจกรรมเช่นนี้นั้นมักจะได้อาชีพที่แสดงเนื้อหาของเพลงชัดเจน แม้ไม่ต้องมีเพลงก็สามารถเขียนเป็นภาพได้ โดยแท้จริงแล้วคุณค่า

ของเพลงจะอยู่ที่ท่วงทำนองลีลาของเพลงเป็นด้านหลัก เพลงจะมีเนื้อร้องหรือไม่มีเนื้อร้องก็ได้ บทเพลงที่มีเฉพาะทำนองอาจเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้จินตนาการอย่างอิสระ บนพื้นฐานประสบการณ์ของตนเอง การเขียนภาพจากเพลงในกิจกรรมนี้ เป็นเพลงที่มีเฉพาะทำนอง เป็นเพลงสนุก เพื่อให้เด็กได้แปรความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการฟังเพลง สร้างเป็นภาพทางทัศนศิลป์ เป็นการปรับเปลี่ยนความรู้สึกสัมผัส (sensitivity) จากการฟังไปสู่ภาพที่มองเห็นได้

กิจกรรมการเขียนภาพจากกลิ่น การเขียนภาพจากกลิ่นเป็นกิจกรรมในเชิงสุนทรียศึกษา (aesthetic education) ที่มุ่งพัฒนาความรู้สึกสัมผัส จากโสตประสาทหนึ่งแปรไปแสดงออกอีกโสตประสาทหนึ่ง ทำนองเดียวกับกิจกรรมการเขียนภาพจากเพลง ในแง่ความรู้สึกสัมผัสแล้วกลิ่นให้ความรู้สึกสะอาดได้ กลิ่นให้ความรู้สึกสกปรกได้ กลิ่นให้ความรู้สึกสวยงามได้ การแสดงออกทางศิลปะมีได้จำกัดไว้เพียงเฉพาะการมองเห็นภาพและเขียนเป็นภาพ ทัศนศิลป์อาจเกี่ยวข้องกับเสียง กลิ่น แสง บรรยากาศ ลีลาการเคลื่อนไหว ฯลฯ ซึ่งเป็นพัฒนาการร่วมสมัยในปัจจุบัน

กิจกรรมการเขียนภาพจากรส การเขียนภาพจากรสก็เป็นกิจกรรมในเชิงสุนทรียศึกษาด้วยเช่นกัน มุ่งแปรความรู้สึกสัมผัสหนึ่งไปสู่การสร้างสรรค้อีกความรู้สึกสัมผัสหนึ่ง เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพในการรับรู้และการแสดงออกไปพร้อมกัน แม้ความรู้สึกสัมผัสทางด้านรสจะนำมาใช้ในการแสดงออกทางทัศนศิลป์ไม่มากนัก แต่อีกมิติหนึ่ง สีก็ให้ความรู้สึกเกี่ยวกับรส สีให้ความรู้สึกเกี่ยวกับเสียง สีให้ความรู้สึกเกี่ยวกับกลิ่นได้เช่นกัน และในชีวิตจริงไม่อาจแยกความรู้สึกสัมผัสเหล่านี้ออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เรารับรู้จากโสตประสาทร่วมกันและรู้สึกร่วมกัน

กิจกรรมการสังเคราะห์รูปทรง การแสดงออกทางด้านทัศนศิลป์อาจแสดงออกได้หลายทางไม่ว่าจะเป็นการเขียนภาพระบายสี การออกแบบโครงสร้าง การพิมพ์ภาพ ฯลฯ การถ่ายทอดรูปทรงจากรูปทรงธรรมชาติ วัตถุสิ่งของ ก็สามารถถ่ายทอดได้หลายลักษณะเช่นกัน เช่น ด้วยการเขียนภาพ ปั้น ถ่ายภาพ กิจกรรมศิลปะที่นิยมกิจกรรมหนึ่งคือ การทำภาพปะติด (collage) โดยเลือกใช้วัสดุต่าง ๆ เช่น กระดาษสี กระดาษหนังสือพิมพ์ ภาพถ่าย เศษวัสดุ ปะติดร่วมกัน บนพื้นภาพ อาจกำหนดภาพให้มีเนื้อหาต่าง ๆ หรือสร้างภาพเป็นภาพนามธรรม ซึ่งกิจกรรมภาพปะติดเป็นที่นิยมทั้งกิจกรรมศิลปะเด็กและการสร้างสรรค์ของศิลปิน วัสดุต่าง ๆ ที่นำมาปะติดเป็นวัสดุจริงที่ผู้สร้างสรรค์และผู้ชื่นชมมีประสบการณ์ร่วมและรู้สึกสัมผัส

กิจกรรมการปั้นจากจินตนาการ การแสดงออกทางทัศนศิลป์ด้วยกระบวนการปั้น นับเป็นกระบวนการแสดงออกทางศิลปะที่ดีที่สุดทางหนึ่ง เพราะงานปั้นเป็นงานศิลปะที่สามารถสร้างรูปทรง 3 มิติ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างรูปทรงและบริเวณว่างและสร้างความรู้สึกร่วมสัมผัสได้อย่างเป็นจริง มิได้เป็นภาพลวงในเชิงมิติ รูปทรง หรือมวลสาร เหมือนงานจิตรกรรม กิจกรรมการปั้น ไม่ว่าจะเป็นปั้นดิน ดินน้ำมัน ปั้นกระดาษ ล้วนเป็นกิจกรรมศิลปะที่เด็กจะสนุกสนานในการแสดงออก ยิ่งเป็นกิจกรรมที่เขาสามารถแสดงออกซึ่งจินตนาการอย่างอิสระย่อมสอดคล้องกับบุคลิกภาพในการแสดงออกทางศิลปะของเด็กเป็นอย่างดี

กิจกรรมการเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส การเขียนภาพจากวัตถุสัมผัสเป็นกิจกรรมในลักษณะสุนทรียศึกษาอีกกิจกรรมหนึ่ง เป็นการถ่ายทอดวัตถุสัมผัสแปรไปสู่การเขียนภาพระบายสี กิจกรรมการเขียนภาพจากวัตถุสัมผัสมิได้เน้นการเขียนภาพรูปทรง แต่เน้นการแสดงออกที่มีต่อวัตถุสัมผัส ผิวสัมผัส และความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการสัมผัส โดยมองไม่เห็นรูปทรง ความรู้สึกสัมผัสที่เกิดขึ้น อาจเป็นความรู้สึกนุ่มนวล รู้สึกขยะเขยง รู้สึกเป็ยก ฯลฯ ความรู้สึกสัมผัสทางด้านวัตถุสัมผัสนี้ มีความสัมพันธ์กับการแสดงออกทางด้านทัศนศิลป์โดยตรง เพราะถ้าผลงานทัศนศิลป์ที่แสดงรูปทรงวัตถุสิ่งของ สามารถแสดงความรู้สึกสัมผัสทางด้านวัตถุสัมผัสเหล่านั้นได้ การแสดงออกน่าจะมีความหมายยิ่งขึ้น

กิจกรรมการประดิษฐ์วัสดุ ทัศนศิลป์สมัยใหม่นิยมใช้วัตถุจริง (ready-made object) ต่อประกอบเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ วัตถุหรือวัสดุต่าง ๆ ที่คุ้นเคยจะช่วยให้เราสื่อสารความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุเหล่านั้นได้ดี ทัศนศิลป์สมัยใหม่ได้ขยายขอบเขตการออกแสดง ออกออกไปอย่างกว้างขวาง ศิลปะเด็ก การประดิษฐ์วัสดุเป็นกิจกรรมที่เด็กชื่นชอบ และสามารถแสดงออกได้อย่างน่าสนใจ เป็นการสร้างสรรค์รูปทรงและวัตถุหรือวัสดุต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เด็กต้องใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์อย่างมาก ในการประดิษฐ์วัสดุ ต้องจินตนาการถึงรูปทรงที่จะสร้างสรรค์ และต้องเลือกสรรสิ่งต่าง ๆ มาต่อประกอบเข้าด้วยกัน หรือตัดตกแต่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ให้สอดคล้องกับจินตนาการที่คาดหวัง นอกจากนั้น ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กฝึกฝนความคิดในการแก้ปัญหาอีกด้วย

กิจกรรมการออกแบบโครงสร้าง งานโครงสร้างเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างสะพาน อาคาร หรือสิ่งก่อสร้างอื่น โครงสร้างเกี่ยวกับวัสดุ การรับน้ำหนักและสัมพันธ์กับความงามของสิ่งก่อสร้าง งานประติมากรรมสมัยใหม่ก็มีงานโครงสร้างที่แสดงความงามหลายลักษณะ ศิลปะเด็กได้ประยุกต์งานโครงสร้างมา让孩子สร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้

คิดออกแบบโครงสร้าง โดยคำนึงถึงการรับน้ำหนัก วัสดุ การต่อประกอบ และความงามระหว่างรูปทรงและบริเวณว่าง งานโครงสร้างสำหรับศิลปะเด็ก ควรพิจารณาวัสดุและโครงสร้างที่เหมาะสม เพราะปัญหาสำคัญที่เด็กจะต้องแก้ปัญหาคือ การต่อประกอบวัสดุเข้าด้วยกัน

สื่อและวัสดุอุปกรณ์การเรียน

สิ่งที่จะต้องเอื้อต่อการเรียนรู้ได้ดี ทั้งเด็กทั่วไปและเด็กที่มีความสามารถพิเศษคือสื่อและอุปกรณ์การเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีความสามารถพิเศษ รวมทั้งเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ จำเป็นจะต้องสร้างสื่อต่าง ๆ เพื่อช่วยให้การศึกษาค้นคว้าและความกระหายใคร่รู้ของเด็กที่มีความสามารถพิเศษเหล่านี้ มีความเป็นไปได้และบรรลุเป้าหมาย สื่อการเรียนเป็นทั้งข้อมูลความรู้ความคิดและการสร้างสรรค์ และเป็นสิ่งกระตุ้นการเรียนรู้ได้อย่างดียิ่ง การเรียนรู้ในแนวคิดของคอนสตรัคชันนิสม์ (constructionism) เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ ประสบการณ์สร้างระบบการเรียนรู้ และระบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องก็ตอบรับประสบการณ์อย่างต่อเนื่องเช่นกัน เป็นปฏิภิกิริยาร่วมกัน สร้างโครงสร้างความรู้ความคิดขึ้นภายใน ประสบการณ์จากสื่อการเรียนย่อมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ นิตยสาร เอกสาร วิทยทัศน์ ภาพนิ่ง คอมพิวเตอร์ ผลงานศิลปะ ภาพจำลองผลงานศิลปะ ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับทัศนศิลป์

สื่อการเรียนดังกล่าวต้องเกิดจากการค้นคว้าวิจัย ประยุกต์จากองค์ความรู้ ผ่านการยอมรับจากนักวิชาการทางด้านนี้ เพื่อให้สื่อการเรียนสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ มีคุณค่าและมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพพิเศษ การผลิตสื่อการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อการเรียนที่มีความรู้ความคิดที่ลึกซึ้งกว่าปกติ จำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนและมีงบประมาณเป็นพิเศษ เพราะการสร้างหรือผลิตสื่อการเรียนเหล่านี้ มีความต้องการในจำนวนจำกัด ไม่ใช่การผลิตแบบมวลชนผลิต จึงอาจไม่สอดคล้องกับการผลิตในเชิงธุรกิจ ความพยายามในการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ จึงจำเป็นต้องพัฒนาสื่อการเรียนไปพร้อมกัน

วัสดุอุปกรณ์การเรียนทางด้านทัศนศิลป์ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ จำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์ที่พร้อมและมีคุณภาพ มีวัสดุที่มีคุณภาพและมากพอสำหรับการเลือกสรรมาสร้างงานศิลปะ ในแง่ของอุปกรณ์ที่ช่วยในการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ โดยปกติแล้วอาจจะไม่มีอะไรมากนัก ยกเว้นเสียแต่ว่า การสร้างสรรค์ได้ก้าวไกลไปถึงกระบวนการ

ศิลปะภาพพิมพ์ที่สลับซับซ้อนมากขึ้น เช่น การพิมพ์ซิลค์สกรีน (silkscreen) การพิมพ์เอทซิง (etching) การพิมพ์ระบบพื้นราบ (planographic process) หรือการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์โดยใช้กระบวนการเครื่องปั้นดินเผา การถ่ายภาพ การถ่ายวิดีโอทัศน์ การสร้างสรรค์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์บางอย่างมีความเป็นไปได้ที่จะจัดสรรเฉพาะบุคคลหรือจัดสรรไว้ในโรงเรียนแต่อุปกรณ์บางอย่างไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ในโรงเรียน ทั้งราคาและการคุ้มค่าในการใช้ เช่น แท่นพิมพ์ เต้าเผาเซรามิกส์ อุปกรณ์หนักเช่นนี้ควรขอใช้จากสถาบันอุดมศึกษาที่มีการเรียนการสอนทางด้านนี้

วัสดุสำหรับการสร้างสรรค์ศิลป์ ควรเป็นวัสดุที่มีคุณภาพดี มีวัสดุที่หลากหลายและมากพอสำหรับการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กับอุปกรณ์ แต่ในแง่ของการใช้ควรมัธยัสถ์หรืออยู่บนพื้นฐานการลงทุนต่ำสุด เพราะวัสดุศิลปะส่วนใหญ่เป็นสินค้าจากต่างประเทศและมีราคาสูง นอกจากนั้นแล้วยังต้องคำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากวัสดุเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารพิษ เช่น สารพิษในสีน้ำมัน วัสดุสังเคราะห์พีวีซี น้ำกรดสำหรับทำแม่พิมพ์พิมพ์ภาพ เป็นต้น รวมทั้งอันตรายที่จะเกิดจากการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ ที่ต้องใช้อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ควรอยู่ภายใต้การเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือของครูหรือพี่เลี้ยงอย่างใกล้ชิด

การประเมินผล

การประเมินผลในที่นี้คงหมายถึงการพิจารณาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านทัศนศิลป์ พิจารณาในภาพรวมมุมมองกว้าง ควรมีการประเมินเป็นระยะที่เหมาะสม ประเมินทั้งคุณภาพของผลงานสร้างสรรค์ ประสิทธิภาพในการศึกษาหาความรู้และการปฏิบัติงาน ศักยภาพในการเรียนรู้ รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตหรือความสัมพันธ์ในโรงเรียน บ้าน และสังคมเด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านใดด้านหนึ่ง อาจมีพฤติกรรมที่แปลกแตกต่าง ซึ่งควรที่จะต้องได้รับความใกล้ชิดดูแลหรือทำความเข้าใจ ให้เขาเป็นทั้งคนเก่ง คนดี และเป็นคนมีความสุขในชีวิตด้วย การประเมินผล นอกจากเพื่อเป็นการตรวจสอบคุณภาพ ประสิทธิภาพ และพัฒนาการในการเรียนรู้หรือสร้างสรรค์งานแล้ว การประเมินผลยังเพื่อผลักดันการพัฒนาต่อไปอีก ข้อมูลรอบด้านจากการประเมินผล เด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์คนใดคนหนึ่ง ก็จะเป็นฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนาเด็กคนนั้นในทุกด้าน เพื่อให้เขาได้พัฒนาไปจนสุดความสามารถของเขา

การประเมินผลมีความสัมพันธ์กับการติดตามผลเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ หรือทางด้านอื่นใดก็ตาม ควรจะได้รับการติดตามผลตลอดชีวิต ทั้งนี้เพื่อการตรวจสอบและพัฒนาเด็กและเพื่อการตรวจสอบและพัฒนาโครงการต่าง ๆ ทางด้านเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้วย การศึกษาในระบบโรงเรียนของเด็กที่มีความสามารถพิเศษจากระดับอนุบาลศึกษาส่งต่อไปยังระดับมัธยมศึกษา และส่งต่อไปยังระดับอุดมศึกษา ล้วนเป็นเรื่องสำคัญที่ควรได้รับการเอาใจใส่ดูแลและติดตามผลอยู่ตลอดเวลา เพราะตลอดเวลานั้นมีปัจจัยและตัวแปรมากมายที่จะทำให้เด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ เบี่ยงเบนออกจากเป้าหมาย ควรจะได้รับการพัฒนาตามความถนัดพิเศษ รวมทั้งการเบี่ยงเบนออกไปจากเป้าหมายการพัฒนา ให้เต็มศักยภาพและตลอดชีวิตของเขา

ด้วยเหตุนี้ งานที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ หรือมีอัจฉริยภาพในทุกด้าน รวมทั้งด้านทัศนศิลป์ จึงเป็นงานที่ต้องสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบ สร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน และร่วมกันผลักดันอย่างเต็มความสามารถ เพราะการพัฒนาคนก็คือการพัฒนาสังคมและการพัฒนาประเทศนั่นเอง

บรรณานุกรม

- มะลิฉัตร เอื้ออนันท์. (2535). “พรสวรรค์ปัญญาเลิศทางศิลป์”. สารานุกรมศึกษาศาสตร์.
กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิสิทธิ์พัฒนา จำกัด.
- วิรุณ ตั้งเจริญ และคณะ. (2542). *แผนปฏิบัติการและโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง*. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2543). *รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษา : โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา*. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สันสนีย์ ฉัตรคุปต์, พญ. (2542). *สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้สร้างสมองเด็กให้ฉลาดได้อย่างไร*.
กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์ลายสื่อ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). *แผนพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อุษณีย์ โพธิสุข. (2541). *การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ*. กรุงเทพมหานคร :
บริษัท เซเวน พรินติ้งกรุ๊ป จำกัด.

ภาคผนวก

กิจกรรมสร้างสรรค์ซีไอเอสที (CISST)

คำชี้แจง

กิจกรรมสร้างสรรค์ซีไอเอสเอสที (CISST) ฉบับนี้ เป็นเอกสารหนึ่งในสามฉบับของโครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถด้านทัศนศิลป์ ทัศนศึกษา : โรงเรียนไพทอคมศึกษา เอกสารทั้งสามฉบับประกอบด้วย เอกสารโครงการวิจัย ๑ คู่มือครู และกิจกรรมสร้างสรรค์ซีไอเอสเอสที (CISST) เอกสารกิจกรรมฉบับนี้ มุ่งอธิบายกิจกรรมแต่ละกิจกรรมจากกิจกรรมตัวอย่าง 12 กิจกรรม ทั้งด้านแนวคิด วัตถุประสงค์ วัสดุ อุปกรณ์ ลักษณะกิจกรรม คำอธิบายกิจกรรม เวลาปฏิบัติกิจกรรม ประเมินกิจกรรมและข้อสังเกต เพื่อให้เอกสารกิจกรรมดังกล่าว สามารถนำไปเป็นตัวอย่างหรือแนวคิดในการกำหนดกิจกรรมให้เด็กฝึกปฏิบัติ เพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ต่อไป

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผู้มอบทุนสนับสนุนการวิจัย ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษณีย์ โพธิ์สุข ประธานโครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ที่มุ่งมั่นมอบความรับผิดชอบ การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ให้กับคณะผู้วิจัย ขอขอบคุณผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ อาจารย์ นักเรียน โรงเรียน ไพทอคมศึกษาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งให้ความกรุณาและร่วมมืออย่างดียิ่ง จนการทดลองปฏิบัติกิจกรรมสร้างสรรค์ดังกล่าว บรรลุเป้าหมาย และขอขอบคุณ คุณชลิณาด สิงหเรศร์ คุณศิริศศิธร ภัฏโส คุณอัมพวัลย์ วิชาวีรานนท์ คุณนิภา ว่องไว ที่ช่วยให้ผลงานวิจัยเป็นรูปเล่มและสื่อสารความคิดได้

คณะผู้วิจัย

ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ

รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ เย็นสบาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พฤทธิ์ สุภเศรษฐศิริ

อาจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

อาจารย์ตรีวิทย์ พิจิตรพลาภาศ

สารบัญ

บทนำ	1
กิจกรรมสร้างสรรค์ซีไอเอสเอสที (CISST)	1
กิจกรรมที่ 1 การเขียนภาพเมืองในจินตนาการ	3
กิจกรรมที่ 2 การวาดภาพสัมผัส	5
กิจกรรมที่ 3 การเขียนภาพทิวทัศน์	7
กิจกรรมที่ 4 การออกแบบสองมิติ	10
กิจกรรมที่ 5 การเขียนภาพจากเพลง	13
กิจกรรมที่ 6 การเขียนภาพจากกลิ่น	15
กิจกรรมที่ 7 การเขียนภาพจากรส	17
กิจกรรมที่ 8 การสังเคราะห์รูปทรง	18
กิจกรรมที่ 9 การปั้นจากจินตนาการ	21
กิจกรรมที่ 10 การเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส	23
กิจกรรมที่ 11 การประดิษฐ์วัสดุ	25
กิจกรรมที่ 12 การออกแบบโครงสร้าง	27
อภิปรายสรุป	29

บทนำ

ภูมิหลัง

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการรูปแบบการจัดการการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ กรณีศึกษา: โรงเรียนพไทอุดมศึกษา เป็นการศึกษาโดยกำหนดสมมติฐานความเชื่อเกี่ยวกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์ ตามแนวคิดซีไอเอสเอสที (CISST) การกำหนดกิจกรรมตามแนวคิดดังกล่าว เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้ฝึกปฏิบัติและตรวจสอบการสร้างสรรค์ ว่าสามารถแสดงออกได้สอดคล้องกับแนวคิดหรือไม่อย่างไร

C คือ Creativity "ความคิดสร้างสรรค์" จำเป็นต้องมีอยู่ในทุกอาชีพ ทุกคน ไม่ว่าจะเป็่นนักวิทยาศาสตร์ หมอ นักดนตรี ข้าราชการ ชาวนา สังคมไทยขาดความคิดสร้างสรรค์ ระบบโรงเรียนไม่ได้ช่วยสร้างให้คนมีความคิดสร้างสรรค์คิดปะมีพลังผลักดันความคิดสร้างสรรค์สูง แต่หลักสูตรและการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนค่อนข้างล้มนเหลว ความคิดสร้างสรรค์ในทางศิลปะ แสดงออกมาในรูปแบบการณ้ต่าง ๆ กัน ความคิดสร้างสรรค์เป็นไปได้ทั้งกระบวนการคิดและปรากฏการณ้ที่เป็นรูปธรรม ความคิดสร้างสรรค์ในที่นี้มุ่งเน้นปรากฏการณ้รูปธรรม ที่นำเสนอออกมาทางรูปแบบของผลงานศิลปะ

I คือ Imagination "จินตนาการ" คือภาพในสมองที่มีอยู่ทุกคน อาจเป็นความฝัน แต่เราก็มักจะเชื่อว่า จินตนาการมีพื้นฐานความจริง จินตนาการอาจเป็นการคาดการณ์ไปข้างหน้า และคนเราก็มักจะพยายามหรือบุกบันไปสู่จินตนาการนั้น ลีโอนาร์โด ดา วินชี ร่างภาพจินตนาการถึงเครื่องบินและเฮลิคอปเตอร์ หลังจากนั้นอีกหลายร้อยปี ฟิน้องตระกูลไรท์จึงทดลองการบินได้สำเร็จ ศิลปะกระตุ้นพลังจินตนาการในเด็กและเยาวชนได้อย่างมากมาย และผู้ที่มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์ก็ควรมีจินตนาการเด่นชัด

S คือ Sensibility กระแสศิลปะสมัยใหม่ (modern art) และยุคหลังศิลปะสมัยใหม่ (post-modern art) ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ความคิดและประสาทสัมผัสทางด้านต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ทัศนศิลป์อาจบูรณาการกับศิลปะการแสดง ดนตรี ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สังคม การศึกษาทางด้านสุนทรียศึกษา (aesthetic education) ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสทุกด้าน มากน้อยต่างกันออกไปไม่ว่าจะเป็นการมองเห็น การได้ยิน กายสัมผัส กลิ่น รส กิจกรรมทางศิลปะและการตรวจสอบทางด้าน "ความรู้สึกสัมผัส" จึงมีความจำเป็นด้วย

S คือ Systematization "การจัดระบบ" เป็นสิ่งที่จำเป็นอีกด้านหนึ่ง ก็คงมิใช่เฉพาะทางด้านทัศนศิลป์เท่านั้น แม้ศิลปะจะเป็นเรื่องของการแสดงออกจินตนาการสร้างสรรค์อย่างไรก็ตาม แต่ในเรื่องของระบบหรือสุนทรียะเชิงวิทยาศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็่นเรื่องของการออกแบบ การกำหนดโครงสร้างภาพ การวางแผนใช้สี การตกแต่ง ความละเอียดประณีต ระบบคิดที่ซับซ้อน ซึ่งใน

แต่ละงานหรือแต่ละกิจกรรมก็มีมากขึ้นน้อยต่างกันออกไป กิจกรรมและการตรวจวัด การจัดระบบความคิดและการทำงานทางศิลปะจึงมีความจำเป็นด้วย

T คือ Transformation ทักษะศิลปะใช้การมองเห็นหรือจับคู่ประสาทเป็นด้านหลัก แต่การมองเห็นเกี่ยวข้องกับกลไกและการแปลความของสมอง การมองเห็นภาพหรือรูปทรงเบื้องหน้าอย่างปกติธรรมดา คงเป็นเพียงเรื่องการเห็นโดยทั่วไป แต่การเห็นที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ศิลปะ จะเป็นเรื่องของความสามารถในการแปลงรูป การเสริมรูป หรือสร้างรูปขึ้นมาใหม่ "การพัฒนารูปแบบ" ในที่นี้จึงเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่ง ในการตรวจสอบเด็กและเยาวชน

ผู้มีความสามารถพิเศษทางด้านทัศนศิลป์

กิจกรรมตัวอย่าง 12 กิจกรรม มีดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การเขียนภาพเมืองในจินตนาการ

กิจกรรมที่ 2 การวาดภาพสัมผัส

กิจกรรมที่ 3 การเขียนภาพทิวทัศน์

กิจกรรมที่ 4 การออกแบบสองมิติ

กิจกรรมที่ 5 การเขียนภาพจากเพลง

กิจกรรมที่ 6 การเขียนภาพจากกลิ่น

กิจกรรมที่ 7 การเขียนภาพจากรส

กิจกรรมที่ 8 การสังเคราะห์รูปทรง

กิจกรรมที่ 9 การปั้นจากจินตนาการ

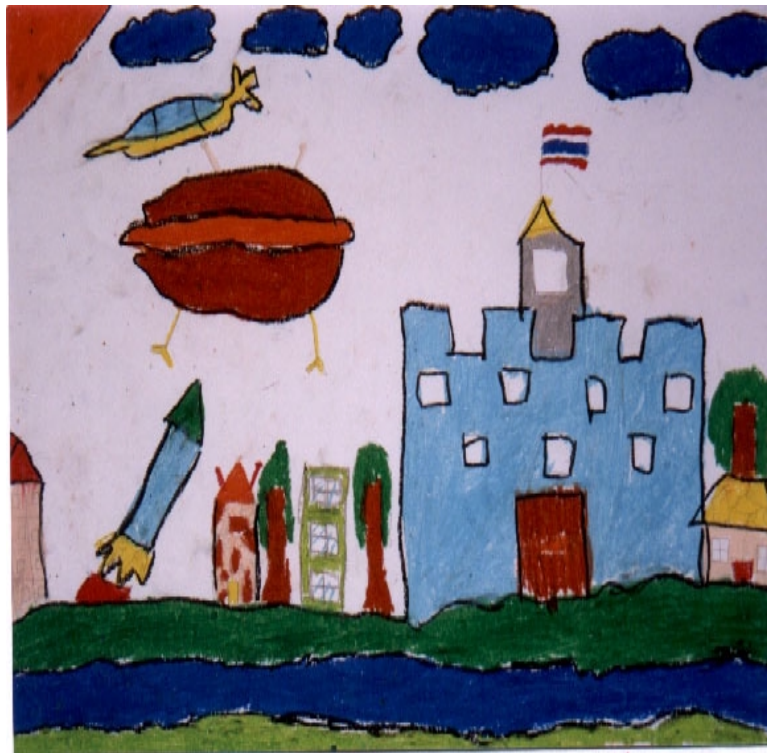
กิจกรรมที่ 10 การเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส

กิจกรรมที่ 11 การประดิษฐ์วัสดุ

กิจกรรมที่ 12 การออกแบบโครงสร้าง

กิจกรรมที่ 1

การเขียนภาพเมืองในจินตนาการ

กิจกรรมการเขียนภาพเมืองตามจินตนาการ FOFA/CISST 041

แนวคิด

การเขียนภาพทิวทัศน์โดยทั่วไป มุ่งเน้นการถ่ายทอดภาพหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นได้ เบื้องหน้า ถ่ายทอดด้วยการเขียนภาพระบายสีให้ปรากฏเป็นผลงานจิตรกรรมสองมิติบนพื้นภาพ มักเป็นการถ่ายทอดที่มุ่งเน้นการใช้ทักษะในการเขียนภาพ เพื่อแสดงรูปทรงและสีสันที่สอดคล้องกับสิ่งที่มองเห็น การแสดงออกดังกล่าวอาจแสดงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อทิวทัศน์ ต่อสภาพทางภูมิศาสตร์หรือสภาพแวดล้อม แสดงออกด้วยสีสัน ความพึงพอใจ หรือแสดงออกตามจินตนาการของแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเขียนภาพทิวทัศน์ที่มุ่งเน้นการแสดงออกทางจินตนาการจะเป็นภาพผลงานที่ต่างไปจากความเป็นจริง แสดงภาพที่สะท้อนความคิดส่วนบุคคล ความคิดบนพื้นฐานประสบการณ์และพื้นฐานความคิดในปัจจุบัน จินตนาการอาจเป็นจริงได้หรือเป็นจริงได้บางส่วนก็ตาม อย่างน้อยจินตนาการก็บอกถึงประสบการณ์และศักยภาพทางความคิดด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบจินตนาการ (I)
2. เพื่อตรวจสอบความคิดสร้างสรรค์ (C)
3. เพื่อตรวจสอบการพัฒนาารูปทรง (T)
4. เพื่อตรวจสอบความรู้สึกรู้สึกสัมผัสด้านการมองเห็น (S1.1)
5. เพื่อตรวจสอบการจัดระบบภาพ (S 2)

วัสดุอุปกรณ์

กระดาษวาดเขียน ขนาด 15 " x 22 "

สีพาสเทล (oil or wax pastel)

ลักษณะกิจกรรม

การเขียนภาพเมืองในจินตนาการเป็นกิจกรรมที่让孩子เขียนภาพด้วยสีพาสเทล โดยเน้นจินตนาการเกี่ยวกับเมือง อาจเป็นเมืองในอนาคต เมืองบนดาวดวงอื่น เมืองในสังคมอื่น 让孩子เขียนภาพเมืองในห้องปฏิบัติการศิลปะ โดยไม่ต้องไปเขียนในสถานที่จริง

คำอธิบายกิจกรรม

ให้นักเรียนเขียนภาพเมืองในจินตนาการ ตามความคิดและจินตนาการของนักเรียนแต่ละคน โดยใช้สีพาสเทล เขียนภาพลงบนกระดาษวาดเขียน

เวลาปฏิบัติกิจกรรม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 50 นาที

ประเมินกิจกรรมและข้อสังเกต

กิจกรรมการเขียนภาพเมืองในจินตนาการ เป็นกิจกรรมแรกที่นักเรียนยังไม่มีประสบการณ์มากนักกับผู้วิจัยที่นำเสนอกิจกรรม ยังไม่คุ้นเคยกับกิจกรรม นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทุกคนปฏิบัติงานอย่างสงบเสงี่ยม

ข้อสังเกต

- (1) การปฏิบัติกิจกรรมศิลปะควรสร้างความคุ้นเคย ทั้งผู้ให้กิจกรรม สภาพแวดล้อม วัสดุอุปกรณ์
- (2) ห้องปฏิบัติการศิลปะควรมีความสะอาดสบายและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์ศิลปะ

(3) อาจใช้สีชนิดอื่นเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรม

กิจกรรมที่ 2

การวาดภาพสัมผัส

กิจกรรมวาดภาพสัมผัส FOFA/CISST 027

แนวคิด

โดยปกติแล้ว การวาดภาพหรือ drawing มักเป็นการวาดภาพโดยการมองไปที่วัตถุหรือรูปทรงที่จะวาด แล้ววาดภาพลงบนกระดาษ โดยที่ผู้วาดจะดูทั้งวัตถุหรือรูปทรงเบื้องหน้าและภาพที่ปรากฏ และมักมุ่งเน้นความเหมือนเป็นประการสำคัญ ซึ่งการเขียนภาพเช่นนั้นเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับการฝึกฝนกันมาจากอดีต การวาดภาพดังกล่าวอาจขาดการสังเกตในรายละเอียด และขาดความสัมพันธ์ระหว่างการเคลื่อนไหวสายตากับการลากเส้น กิจกรรมการวาดภาพสัมผัส มุ่งเน้นการใช้สมาธิที่จะใช้สายตาสัมผัสไปบนวัตถุหรือรูปทรงเบื้องหน้า ทั้งรูปทรง รูปร่าง เส้น ลักษณะผิว สังเกตและเคลื่อนไหวสายตาไปช้า ๆ กำหนดให้มือลากเส้นอย่างช้า ๆ เช่นกัน ตามการเคลื่อนไหวของสายตา โดยไม่กังวลถึงความเหมือนเป็นด้านหลัก การเขียนภาพจะไม่มองมือหรือภาพบนกระดาษ จนกว่าจะเขียนภาพเสร็จสิ้นลง ภาพที่ปรากฏจะเป็นภาพเส้นที่แสดงความนุ่มนวลตามการสัมผัสหรือตามการเคลื่อนไหวของสายตากับวัตถุหรือรูปทรงที่ต้องการวาด

วัตถุประสงค์

เพื่อตรวจสอบความรู้สึกรู้สึกสัมผัสด้านการมองเห็น (S 1.1)

วัสดุอุปกรณ์

กระดาษวาดเขียน ขนาด 7.5 " x 11 "

ดินสอหรือปากกาหมึกแห้ง

ถุงขยะสีดำขนาดใหญ่

ลักษณะกิจกรรม

การวาดภาพสัมผัสเป็นกิจกรรมวาดภาพด้วยดินสอหรือปากกา เป็นภาพเส้น โดยให้วาดภาพหน้าเพื่อน (portrait) การวาดภาพไม่ให้เห็นมือหรือภาพที่เกิดขึ้นบนกระดาษ ในที่นี้ให้นักเรียนใส่กระดาษวาดเขียนลงในถุงขยะสีดำขนาดใหญ่ ไม่ให้เห็นมือในขณะวาด วาดภาพไปตามที่สายตาสัมผัสไปบนหน้าเพื่อน วาดซ้ำ ๆ จนเสร็จจึงดูภาพได้

คำอธิบายกิจกรรม

ให้นักเรียนนั่งหันหน้าเข้าหากัน ใส่กระดาษวาดเขียนลงในถุงขยะ วางถุงลงบนโต๊ะปฏิบัติ งาน มองไปที่หน้าเพื่อน เคลื่อนสายตาไปซ้ำ ๆ พร้อมกันนั้นให้ใช้ดินสอหรือปากกาลากเส้นลงบนกระดาษ ลากตามที่สายตาสัมผัสไปตามรูปทรงและส่วนต่าง ๆ บนใบหน้าเมื่อเคลื่อนสายตา และลากเส้นไปตามทุกส่วนที่ต้องการ แล้วจึงจะนำภาพออกมาดูได้

เวลาปฏิบัติกิจกรรม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 50 นาที

ประเมินกิจกรรมและข้อสังเกต

กิจกรรมการวาดภาพสัมผัสเป็นกิจกรรมที่ยังไม่คุ้นเคย มีปัญหาเรื่องความเข้าใจในการปฏิบัติกิจกรรมอยู่บ้าง ต้องอธิบายขยายความจนเข้าใจ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กมีสมาธิในการทำงาน เพราะต้องใจเย็นและทำงานจนเสร็จจึงจะดูภาพได้ นักเรียนจะเงียบในขณะที่ปฏิบัติงาน บางคนรอจนเสร็จไม่ได้ดึงภาพออกมาดู เมื่อวาดเสร็จแล้ว เด็กจะสนุกสนานได้เห็นภาพแปลกใหม่ที่เกิดขึ้น

ข้อสังเกต

- (1) อาจให้เด็กปฏิบัติกิจกรรม 2-3 ครั้ง เพื่อสร้างความคุ้นเคยในกิจกรรม
- (2) อาจให้วาดภาพโดยไม่ยกดินสอเพื่อให้สามารถกำหนดตำแหน่งหรือทิศทางได้ดีขึ้น
- (3) อาจเปลี่ยนวัตถุสิ่งของหรือแบบที่จะวาด

กิจกรรมที่ 3

การเขียนภาพทิวทัศน์

กิจกรรมการเขียนภาพทิวทัศน์ FOFA/CISST 001

แนวคิด

การเขียนภาพทิวทัศน์เป็นกิจกรรมที่นิยมกันมาแต่อดีต เป็นการเขียนภาพให้เหมือนหรือคล้ายความเป็นจริง ตามแนวทางของศิลปะตะวันตก นอกจากความเหมือนหรือความคล้ายดังกล่าวแล้ว ศิลปินยังอาจแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด การแสดงออกทางสีสรร และบรรยากาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมหรือธรรมชาติ การเขียนภาพทิวทัศน์โดยทั่วไปมักจะมุ่งเน้นความสมจริง การจัดภาพ ทศนิยมภาพ แสงเงา บรรยากาศ แต่การเขียนภาพทิวทัศน์สำหรับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กในระดับประถมศึกษา ไม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นผลงานในแนวทางของศิลปิน ภาพทิวทัศน์ควรเป็นเพียงกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เด็กใช้ทิวทัศน์เบื้องหน้าหรือจากประสบการณ์ เป็นสื่อดลใจ (inspiration) ในการแสดงออกทางศิลปะ เด็กควรมีเสรีภาพในการแสดงออกทั้งด้านรูปแบบ สี สัน และความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นการแสดงออกของเด็กแต่ละคน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบความรู้สึกร่วมผู้ดำเนินการมองเห็น (S1.1)
2. เพื่อตรวจสอบการพัฒนารูปทรง (T)
3. เพื่อตรวจสอบการจัดระบบภาพ (S2)
4. เพื่อตรวจสอบความคิดสร้างสรรค์ (C)
5. เพื่อตรวจสอบจินตนาการ (I)

วัสดุอุปกรณ์

กระดาษวาดเขียน ขนาด 15" x 22"

สีพาสเทลหรือสีน้ำ

ลักษณะกิจกรรม

การเขียนภาพทิวทัศน์ในที่นี้ เป็นกิจกรรมให้เด็กเขียนภาพทิวทัศน์ในโรงเรียน โดยให้เด็กได้ดูหรือเผชิญหน้ากับสภาพแวดล้อมโดยตรง จากประสบการณ์ที่เด็กมีกับสภาพแวดล้อม อาคาร สนาม ต้นไม้ รอบโรงเรียน จะช่วยให้การเขียนภาพทิวทัศน์สามารถแสดงออกได้อย่างน่าสนใจ

คำอธิบายกิจกรรม

ให้นักเรียนเขียนภาพทิวทัศน์บริเวณโรงเรียน โดยให้พิจารณาเลือกมุมที่นักเรียนประทับใจมากที่สุดเขียนภาพระบายสีด้วยสีพาสเทลหรือสีน้ำบนกระดาษให้สวยงามตามที่ต้องการ

เวลาปฏิบัติกิจกรรม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 50 นาที

ประเมินกิจกรรมและข้อสังเกต

เนื่องด้วยเด็กได้มีโอกาสออกเขียนภาพนอกห้องปฏิบัติงานศิลปะ และเป็นการเขียนภาพทิวทัศน์สภาพแวดล้อมในบริเวณโรงเรียน ที่นักเรียนทุกคนมีประสบการณ์ตรง คู่กันเคยกับสิ่งแวดล้อม เด็กสามารถเขียนภาพอย่างสนุกสนาน เดินไปมา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิจารณ์งานซึ่งกันและกัน เป็นกิจกรรมที่เด็กแสดงออกได้อย่างดี

ข้อสังเกต

- (1) อาจให้เด็กได้มีโอกาสเขียนภาพทิวทัศน์นอกโรงเรียน ควรเป็นสถานที่ที่ไม่ไกลจากโรงเรียน
- (2) การใช้สีอาจเปิดโอกาสให้เด็กเลือกใช้สีชนิดต่าง ๆ ได้ตามต้องการ

กิจกรรมที่ 4

การออกแบบสองมิติ

กิจกรรมการออกแบบสองมิติ FOFA/CISST 034

แนวคิด

เมื่อกล่าวถึงการออกแบบ โดยทั่วไปมักจะหมายถึงการออกแบบเพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การออกแบบสถาปัตยกรรม การออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบโฆษณา การออกแบบสิ่งพิมพ์ ซึ่งการออกแบบเช่นนั้นต้องมีกลุ่มเป้าหมาย (target group)

ที่แน่นอน มีการสร้างสรรค์งานออกแบบจากข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องผู้บริโภค นอกจากนั้นแล้วในการสร้างสรรค์งานศิลปะทุกชนิดก็ต้องมีพื้นฐานการออกแบบเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นงานจิตรกรรม ประติมากรรม การออกแบบขั้นพื้นฐานที่รู้จักนำรูปทรงต่าง ๆ มารวมกัน การใช้สีหลายสี การจัดภาพซึ่งเป็นการจัดระบบพื้นภาพให้ประสานกลมกลืนและสวยงาม ยังไม่จำเป็นจะต้องออกแบบเพื่อใช้ประโยชน์อะไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบการจัดระบบภาพ (S2)
2. เพื่อตรวจสอบการพัฒนารูปทรง (T)
3. เพื่อตรวจสอบความคิดสร้างสรรค์ (C)
4. เพื่อตรวจสอบจินตนาการ (I)

วัสดุอุปกรณ์

การดาษวาดเขียน ขนาด 15" x 22"

สีอะครีลิค (acrylic paint)

ฟู่กัน

อุปกรณ์ระบายสี เช่น จานสี แก้วน้ำ ผ้าทำความสะอาด

ลักษณะกิจกรรม

การออกแบบสองมิติเป็นกิจกรรมที่ให้ได้กออกแบบสองมิติบนพื้นระนาบ โดยใช้รูปทรงเรขาคณิตต่าง ๆ เช่น วงกลม สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม รวมทั้งรูปทรงอื่นๆ เช่น รูปทรงนามธรรม หรือรูปทรงอิสระ นำมาจัดรวมกันโดยไม่จำเป็นต้องคิดคำนึงถึงความเหมาะสมกลมกลืนในการจัดรวมรูปทรงต่าง ๆ ที่มีขนาดเล็กใหญ่เข้าด้วยกัน จัดวางให้เหมาะสมและระบายสีให้สวยงาม

คำอธิบายกิจกรรม

ให้นักเรียนออกแบบด้วยรูปทรงเรขาคณิตหรือรูปทรงนามธรรมบนกระดาษ จัดภาพให้มีขนาดเล็กใหญ่หน้าสนใจ มีการรวมตัวของรูปทรงอย่างเหมาะสมกลมกลืน และระบายสีด้วยสีอะครีลิคให้สวยงาม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 50 นาที

ประเมินกิจกรรมและข้อสังเกต

กิจกรรมการออกแบบสองมิติ อาจด้วยความไม่คุ้นเคยกับคำต่าง ๆ เช่น การออกแบบ รูปทรงนามธรรม การจัดภาพ ทำให้เด็กเกิดข้อสงสัยในช่วงแรก มีคำถามหลายต่อหลายคำถามที่ต้องอธิบายขยายความ แต่เมื่อเด็กได้ลงมือปฏิบัติงาน และพบว่ากิจกรรมออกแบบสองมิติมีอิสระในการออกแบบสามารถแสดงออกได้หลากหลายก่อบปรกับการใช้สีอะครีลิคที่นักเรียนสามารถระบายได้อย่างสะดวกสบาย ทำให้กิจกรรมได้รับการตอบสนองอย่างดี

ข้อสังเกต

- (1) อาจให้เด็กออกแบบสองมิติโดยใช้สีชนิดอื่น ๆ เช่น สีพาสเทล หรือการตัดเจาะรูปทรง และพิมพ์สแตนซิล (stencil)
- (2) การใช้สีอะครีลิคหรือสีน้ำซึ่งแห้งช้า อาจต้องใช้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรมมากขึ้น

กิจกรรมที่ 5

การเขียนภาพจากเพลง

กิจกรรมการเขียนภาพจากเพลง FOFA/CISST 036

แนวคิด

การเขียนภาพจากเพลงมักเป็นกิจกรรมที่ใช้เพลงที่มีเนื้อร้อง และการเขียนภาพก็เขียนภาพตามเนื้อร้องในเพลงนั้น ซึ่งกิจกรรมเช่นนี้นั้นมักจะได้อภาพที่แสดงเนื้อหาของเพลงชัดเจน แม้ไม่ต้องมีเพลงก็สามารถเขียนเป็นภาพได้ โดยแท้จริงแล้ว คุณค่าของเพลงจะอยู่ที่ท่วงทำนองลีลาของเพลงเป็นด้านหลัก เพลงจะมีเนื้อร้องหรือไม่มีเนื้อร้องก็ได้ บทเพลงที่มีเฉพาะทำนองอาจเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้จินตนาการอย่างอิสระ บนพื้นฐานประสบการณ์ของตนเอง การเขียนภาพจากเพลงในกิจกรรมนี้ เป็นเพลงที่มีเฉพาะทำนอง เป็นเพลงสนุก เพื่อให้เด็กได้แปรความสนุกเพลิดเพลินจากการฟังเพลง สร้างเป็นภาพทางทัศนศิลป์ เป็นการปรับเปลี่ยนความรู้สึกสัมผัส (sensitivity) จากการฟังไปสู่ภาพที่มองเห็นได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบความรู้สึกสัมผัสด้านการฟัง (S 1.3)
2. เพื่อตรวจสอบจินตนาการ (I)
3. เพื่อตรวจสอบความคิดสร้างสรรค์ (C)

วัสดุอุปกรณ์

กระดาษวาดเขียน ขนาด 15" x 22"

สีพาสเทล

เทปเพลงบรรเลง 3 เพลงคือ The Blue Danube, Day Tripper, Sibonye

เครื่องเล่นเทปเพลง

ลักษณะกิจกรรม

การเขียนภาพจากเพลงเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กแปรความรู้สึกร่วมสัมผัสจากการฟังไปสู่ภาพที่มองเห็นได้ โดยเลือกเพลงที่ไม่มีเนื้อร้อง เป็นเพลงที่ไพเราะหรือสนุกสนาน เปิดให้เด็กฟัง แล้วให้เด็กเขียนภาพระบายสีเพื่อสะท้อนท่วงทำนองลีลาของดนตรี โดยไม่จำเป็นต้องแสดงภาพเป็นรูปธรรม เช่น เครื่องดนตรี โน้ตเพลง ดอกไม้ ต้องการให้สีและลีลาสะท้อนความรู้สึกสัมผัสต่อบทเพลง

คำอธิบายกิจกรรม

ให้นักเรียนฟังเพลงบรรเลงรับรู้ท่วงทำนองลีลาของเพลง ไพเราะหรือสนุกสนานเพียงใด แล้วแสดงออกด้วยสีสรรและลีลาให้สอดคล้องกับเพลงที่ฟัง โดยไม่ต้องแสดงเป็นภาพอะไรก็ได้

เวลาปฏิบัติกิจกรรม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 50 นาที

ประเมินกิจกรรมและข้อสังเกต

กิจกรรมเขียนภาพจากเพลง เด็กจะสงสัยเป็นอย่างมากว่าการฟังเพลงจะแสดงออกมาเป็นภาพได้อย่างไร และเมื่อเขียนภาพ เด็กก็มักจะแสดงออกเป็นภาพที่เป็นรูปธรรม แต่เมื่อเด็กเข้าใจดีแล้ว เด็กจะมีความสุขสนุกสนานกับการเขียนภาพมาก หลายคนเคลื่อนไหวร่างกายไปตามลีลาของเพลงด้วย

ข้อสังเกต

- (1) อาจเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกปฏิบัติหลายครั้ง
- (2) อาจเลือกท่วงทำนองลีลาเพลงที่แตกต่างกัน เช่น เพลงสนุกสนาน นุ่มนวล เศร้า
- (3) อาจทดลองใช้สีอื่น ๆ เช่น สีน้ำ สีอะครีลิค สีโปสเตอร์ หรือใช้กลวิธีเขียนภาพด้วยนิ้วมือ (finger painting) ที่ใช้สีฝุ่นผสมกาวใส ๆ ระบายได้อย่างฉับและสนุกสนาน

กิจกรรมที่ 6

การเขียนภาพจากกลืน

กิจกรรมการเขียนภาพจากกลืน FOFA/CISST 003

แนวคิด

การเขียนภาพจากกลืนเป็นกิจกรรมในเชิงสุนทรียศึกษา (aesthetic education) ที่มุ่งพัฒนาความรู้สึกสัมผัส จากโสตประสาทหนึ่งแปรไปแสดงออกอีกโสตประสาทหนึ่ง ทำนองเดียวกับกิจกรรมการเขียนภาพจากเพลง ในแง่ความรู้สึกสัมผัสแล้ว กลืนให้ความรู้สึกสะอาดได้ กลืนให้ความรู้สึกสกปรกได้ กลืนให้ความรู้สึกสวยงามได้ การแสดงออกทางศิลปะมิได้จำกัดไว้เพียงเฉพาะการมองเห็นภาพและเขียนเป็นภาพ ทักษะศิลปะอาจเกี่ยวข้องกับเสียง กลิ่น แสง บรรยากาศ ลีลาการเคลื่อนไหว ฯลฯ ซึ่งเป็นพัฒนาการร่วมสมัยในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบความรู้สึกสัมผัสด้านกลืน (S1.4)
2. เพื่อตรวจสอบจินตนาการ (I)
3. เพื่อตรวจสอบความคิดสร้างสรรค์ (C)

วัสดุอุปกรณ์

กระดาษวาดเขียน ขนาด 15" x 22 "

สีน้ำ

พู่กัน

อุปกรณ์ระบายสีน้ำ เช่น จานสี แก้วน้ำ ผ้าทำความสะอาด

สเปรย์กลิ่นหอม

ลักษณะกิจกรรม

การเขียนภาพจากกลิ่นเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กแปรความรู้สึกรสสัมผัสจากกลิ่น ไปสู่การสร้างภาพที่มองเห็นได้ โดยไม่จำเป็นต้องแสดงรูปทรงในเชิงนามธรรม ให้สีและการระบายสีสะท้อนความรู้สึกเกี่ยวกับกลิ่น โดยการฉีดสเปรย์ที่มีกลิ่นหอมในห้องปฏิบัติการศิลปะ แล้วให้เด็กเขียนภาพระบายสีแสดงภาพที่สะท้อนกลิ่นหอมนั้น

คำอธิบายกิจกรรม

ให้นักเรียนเขียนภาพด้วยสีน้ำ แสดงภาพ สี และลีลาการระบาย เพื่อแสดงถึงกลิ่นหอมตามที่นักเรียนได้กลิ่นอยู่ในขณะนี้ การแสดงออกไม่จำเป็นต้องเขียนเป็นภาพวัตถุหรือแสดงรูปธรรม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 50 นาที

ประเมินกิจกรรมและข้อสังเกต

กิจกรรมการเขียนภาพจากกลิ่น นักเรียนจะเกิดข้อสงสัยเช่นเดียวกับการเขียนภาพจากเพลง แต่ด้วยประสบการณ์ในการเขียนภาพจากเพลง ความคุ้นเคยกับกิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้นักเรียนพร้อมที่จะสร้างสรรค์งานและสนุกสนานกับกิจกรรม ปัญหาที่ยังคงมีอยู่คือเด็กชอบที่จะเขียนแสดงรูปทรงต่าง ๆ ตามธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เพื่อสะท้อนกลิ่นที่รู้สึกสัมผัส

ข้อสังเกต

- (1) อาจให้นักเรียนอยู่นอกห้องและฉีดสเปรย์ไว้ล่วงหน้า ก่อนที่จะให้นักเรียนเข้าไปปฏิบัติงาน
- (2) อาจเปลี่ยนเป็นกลิ่นอย่างอื่น เช่น กลิ่นน้ำหอม กลิ่นอาหาร
- (3) อาจให้นักเรียนดมกลิ่น เช่น ดอกไม้ ยาต้ม และควรรชอนไม้ให้เห็นที่มาของกลิ่น

กิจกรรมที่ 7

การเขียนภาพจากรส

กิจกรรมการเขียนภาพจากรส FOFA/CISST 029

แนวคิด

การเขียนภาพจากรสก็เป็นกิจกรรมในเชิงสุนทรียศึกษาด้วยเช่นกัน มุ่งแปรความรู้สึกสัมผัสหนึ่งไปสู่การสร้างสรรคอีกความรู้สึกสัมผัสหนึ่ง เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพในการรับรู้และการแสดงออกไปพร้อมกัน แม้ความรู้สึกสัมผัสทางด้านรสจะนำมาใช้ในการแสดงออกทางทัศนศิลป์ไม่มากนัก อีกมิติหนึ่ง สีก็ให้ความรู้สึกเกี่ยวกับรสได้เช่นกัน และในชีวิตจริงไม่อาจแยกความรู้สึกสัมผัสเหล่านี้ออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เรารับรู้จากโสตประสาทพร้อมกันและรู้สึกร่วมกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบความรู้สึกสัมผัสด้านรส (S 1.5)
2. เพื่อตรวจสอบจินตนาการ (I)
3. เพื่อตรวจสอบความคิดสร้างสรรค์ (C)

วัสดุอุปกรณ์

กระดาษวาดเขียน ขนาด 15" x 22"

สีพาสเทล

กานพลูและชะเอม

ลักษณะกิจกรรม

การเขียนภาพจากรสเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กแปรความรู้สึกรสสัมผัสจากรส ไปสู่การสร้างภาพ โดยให้เด็กได้ชิมรสกานพลูและชะเอมที่มีทั้งรสเผ็ดและรสหวาน แล้วใช้สีพาสเทลเขียนภาพระบายสี เพื่อแสดงความรู้สึกรสสัมผัสที่ได้รับจากรสกานพลูและชะเอม

คำอธิบายกิจกรรม

ให้นักเรียนชิมรสกานพลูและชะเอม แล้วเขียนภาพแสดงรสชาติด้วยสีพาสเทลบนกระดาษ พยายามใช้สีสะท้อนรสของกานพลูและชะเอมโดยไม่ต้องแสดงรูปทรงก็ได้

เวลาปฏิบัติกิจกรรม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 50 นาที

ประเมินกิจกรรมและข้อสังเกต

กิจกรรมการเขียนภาพจากรส นักเรียนสามารถเข้าใจลักษณะกิจกรรมได้ดี แสดงออกอย่าง สนุกสนาน และใช้เวลาไม่มากนัก การแสดงออกเป็นรูปทรงวัตถุน้อยลง อาจเป็นเพราะว่า กานพลู และชะเอมมีรูปทรงที่ไม่เด่นชัดและเป็นรูปทรงที่นักเรียนไม่คุ้นเคย

ข้อสังเกต

- (1) อาจเปลี่ยนเป็นรสชาติจากอาหาร ขนมหรือผลไม้ ที่เด็กสามารถรับประทานได้
- (2) อาจใช้สื่ออย่างอื่นที่ระบายได้สีน้ไหล

กิจกรรมที่ 8

การสังเคราะห์รูปทรง

กิจกรรมการสังเคราะห์รูปทรง FOFA/CISST 040

แนวคิด

การแสดงออกทางทัศนศิลป์อาจแสดงออกได้หลายทางว่าจะเป็นการเขียนภาพระบายสี การออกแบบโครงสร้าง การพิมพ์ภาพ ฯลฯ การถ่ายทอดรูปทรงจากรูปทรงธรรมชาติ วัตถุสิ่งของ ก็สามารถถ่ายทอดได้หลายลักษณะเช่นกัน ด้วยการเขียนภาพ ปั้น ถ่ายภาพกิจกรรมศิลปะที่ นิยมกิจกรรมหนึ่งคือ การทำภาพปะติด (collage) โดยเลือกใช้วัสดุต่าง ๆ เช่น กระดาษสี กระดาษ หนังสือพิมพ์ ภาพถ่าย เศษวัสดุ ปะติดร่วมกันบนพื้นภาพ อาจกำหนดภาพให้มีเนื้อหาต่าง ๆ หรือ สร้างภาพเป็นนามธรรม ซึ่งกิจกรรมภาพปะติดเป็นที่นิยมทั้งกิจกรรมศิลปะเด็กและการสร้างสรรค์ ของศิลปิน วัสดุต่าง ๆ ที่นำมาปะติด เป็นวัสดุจริงที่ผู้สร้างสรรค์และผู้ชื่นชมมีประสบการณ์ร่วม และรู้สึกสัมผัสร่วม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบความรู้สึสัมผัสด้านการมองเห็น (S1.1)
2. เพื่อตรวจสอบการพัฒนารูปทรง (T)
3. เพื่อตรวจสอบการจัดระบบภาพ (S 2)
4. เพื่อตรวจสอบความคิดสร้างสรรค์ (C)

วัสดุอุปกรณ์

กระดาษวาดเขียน ขนาด 15 " x 22"

กระดาษสี กระดาษแก้ว กระดาษหนังสือพิมพ์

กรรไกร กาว

หุ่นปูนปลาสเตอร์

ลักษณะกิจกรรม

การสังเคราะห์รูปทรงเป็นกิจกรรมภาพปะติด โดยให้เด็กถ่ายทอดรูปทรงจากหุ่นปูนปลาสเตอร์ ฉีกรูปทรงตามหุ่นหลายด้านหรือหลายรูป ปะติดภาพรูปทรงเหล่านั้นบนพื้นภาพ จัดภาพให้เหมาะสมกลมกลืน ใช้กระดาษสีและกระดาษแก้วที่โปร่งใส สร้างสีสันและรูปทรงที่สลับซับซ้อนให้น่าสนใจ

คำอธิบายกิจกรรม

ให้นักเรียนมองที่หุ่นปูนปลาสเตอร์ ฉีกหรือตัดกระดาษสี กระดาษแก้ว กระดาษหนังสือพิมพ์ ให้เป็นรูปทรงตามหุ่นปูนปลาสเตอร์ ฉีกหรือตัดรูปทรงตามแบบหลายๆ ด้านแล้วปะติดบนกระดาษวาดเขียน จัดภาพและสีให้สวยงาม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 50 นาที

ประเมินกิจกรรมและข้อสังเกต

กิจกรรมการสังเคราะห์รูปทรง นักเรียนสามารถทำความเข้าใจได้ดี และกล้าที่จะแสดงออก เพราะมีรูปทรงให้ฉีกหรือตัดกระดาษเลียนแบบ นักเรียนสนุกที่จะเลือกกระดาษ ฉีกกระดาษ และปะติดกระดาษสีต่าง ๆ เข้าด้วยกัน สร้างเป็นภาพปะติด และสังเกตเห็นได้ว่า นักเรียนรู้จักเลือกใช้กระดาษแก้วที่มีคุณสมบัติโปร่งใส ปะติดทับซ้อนเพื่อสร้างรูปทรงโปร่งใสร่วมกับรูปทรงทึบแสงได้ดี

ข้อสังเกต

- (1) อาจใช้กระดาษและสีวัสดุที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กสามารถเลือกสรรวัสดุต่าง ๆ มาแสดงออกได้หลากหลายขึ้น
- (2) อาจใช้วัสดุสิ่งของต่าง ๆ เป็นแบบในการถ่ายทอดรูปทรง ด้วยวิธีการตัดหรือฉีก
- (3) อาจเปิดโอกาสให้เด็กสร้างสรรค์รูปทรงขึ้นเอง

กิจกรรมที่ 9

การปั้นจากจินตนาการ

กิจกรรมการปั้นจากจินตนาการ FOFA/CISST 026

แนวคิด

การแสดงออกทางทัศนศิลป์ด้วยกระบวนการปั้น นับเป็นกระบวนการแสดงออกทางศิลปะที่ดีที่สุดทางหนึ่ง เพราะงานปั้นเป็นงานศิลปะที่สามารถสร้างรูปทรง 3 มิติ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างรูปทรงและบริเวณว่าง และสร้างความรู้สึกสัมผัสได้อย่างเป็นจริง มีได้เป็นภาพลวงในเชิงมิติ รูปทรง หรือมวลสาร เหมือนงานจิตรกรรม กิจกรรมการปั้นไม่ว่าจะเป็นปั้นดิน ดินน้ำมัน ปั้นกระดาษ ล้วนเป็นกิจกรรมศิลปะที่เด็กจะสนุกสนานในการแสดงออก ยิ่งเป็นกิจกรรมที่เขาสามารถแสดงออกซึ่งจินตนาการอย่างอิสระ ย่อมสอดคล้องกับวุฒิภาวะในการแสดงออกทางศิลปะของเด็กเป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบจินตนาการ (I)
2. เพื่อตรวจสอบความคิดสร้างสรรค์ (C)
3. เพื่อตรวจสอบการพัฒนารูปทรง (T)
4. เพื่อตรวจสอบการจัดระบบภาพ (S 2)

5. เพื่อตรวจสอบความรู้สึกรู้สึกสัมผัสด้านการมองเห็น (S 1.1)

วัสดุอุปกรณ์

ดินหรือดินน้ำมัน

ลักษณะกิจกรรม

การปั้นจากจินตนาการเป็นกิจกรรมที่ให้เด็กใช้ดินหรือดินน้ำมัน ปั้นร่องเท้าตามจินตนาการของแต่ละคน อาจเป็นร่องเท้าในอนาคต ร่องเท้าที่ใช้งานต่างๆ กัน อาจมีลักษณะที่ไม่สามารถสวมใส่ได้จริง เพราะมีลักษณะเป็นร่องเท้าจากจินตนาการ จินตนาการจะช่วยขยายมิตินิความคิดในการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ให้กว้างขวางหลากหลายยิ่งขึ้น

คำอธิบายกิจกรรม

ให้นักเรียนปั้นดินหรือดินน้ำมันเป็นรูปร่องเท้าตามจินตนาการของแต่ละคน อาจเป็นร่องเท้าในอนาคตหรือร่องเท้าที่ใช้งานต่าง ๆ อาจมีลักษณะสมจริงหรือไม่ก็ได้

เวลาปฏิบัติกิจกรรม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 50 นาที

ประเมินกิจกรรมและข้อสังเกต

ดินหรือดินน้ำมันเป็นวัสดุที่เด็กคุ้นเคยและชื่นชมที่จะเล่นหรือนำมาปั้นเป็นรูปต่าง ๆ การปั้นเป็นกิจกรรมที่แสดงออกได้อย่างง่าย ๆ และสะดวกรวดเร็ว นอกจากนั้นแล้ว กิจกรรมการปั้นที่เน้นจินตนาการ ยังช่วยให้เด็กมีความสุขสนุกสนานในการปฏิบัติกิจกรรมยิ่งขึ้น

ข้อสังเกต

- (1) อาจให้เด็กปั้นสิ่งของเครื่องใช้หรือวัตถุอื่น ๆ ที่เน้นจินตนาการ
- (2) อาจให้เด็กปั้นประกอบกับวัสดุอื่น ๆ

กิจกรรมที่ 10

การเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส

กิจกรรมการเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส FOFA/CISST 020

แนวคิด

การเขียนภาพจากวัตถุสัมผัสเป็นกิจกรรมในลักษณะสุนทรียศึกษาอีกกิจกรรมหนึ่ง เป็นการถ่ายทอดวัตถุสัมผัสแปรไปสู่การเขียนภาพพระบายสี กิจกรรมเขียนภาพจากวัตถุสัมผัสมีได้เน้นการเขียนภาพรูปทรง แต่เน้นการแสดงออกที่มีต่อวัตถุสัมผัส ผิวสัมผัส และความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสโดยมองไม่เห็นรูปทรง ความรู้สึกสัมผัสที่เกิดขึ้นอาจเป็นความรู้สึกนุ่มนวล รู้สึกขยะเขยง รู้สึกเป็ยก ฯลฯ ความรู้สึกสัมผัสทางด้านวัตถุสัมผัสนี้ มีความสัมพันธ์กับการแสดงออกทางด้านทัศนศิลป์โดยตรง เพราะถ้าผลงานทัศนศิลป์ที่แสดงรูปทรงวัตถุสิ่งของ สามารถแสดงความรู้สึกสัมผัสทางด้านวัตถุสัมผัสเหล่านั้นได้ การแสดงออกน่าจะมีคามหมายยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบความรู้สึกสัมผัสด้านวัตถุสัมผัส (S 1.2)
2. เพื่อตรวจสอบจินตนาการ (I)
3. เพื่อตรวจสอบความคิดสร้างสรรค์ (C)

วัสดุอุปกรณ์

กระดาษวาดเขียน ขนาด 15 " x 22"

สีอะคริลิกหรือสีน้ำ

พู่กัน

อุปกรณ์ระบายสีน้ำ เช่น จานสี แก้วน้ำ ผ้าทำความสะอาด

ถุงกระดาษ

วัสดุต่าง ๆ เช่น เส้นหมี่ลวก ลำลี กระดาษขยำ

ลักษณะกิจกรรม

การเขียนภาพจากวัตถุสัมผัสเป็นกิจกรรมที่让孩子ได้สัมผัสวัตถุหรือวัสดุต่าง ๆ ที่ให้ความรู้สึกแปลกแตกต่างกัน เช่น ความรู้สึกที่ชวนขยี้แฉ่ง เปียกชื้น เหลวและ แข็ง โดยใส่วัตถุหรือวัสดุเหล่านั้นไว้ในถุงกระดาษ ไม่ให้เด็กมองเห็นว่าเป็นอะไร เมื่อเด็กเอามือล้วงลงในถุง สัมผัสสิ่งต่างๆ แล้ว เขียนภาพระบายสีด้วยสีน้ำ เพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกสัมผัสนั้น

คำอธิบายกิจกรรม

ให้นักเรียนล้วงมือในถุงกระดาษที่เตรียมไว้ ในถุงจะมีสิ่งของต่าง ๆ หลายชนิด สัมผัสความรู้สึกเหล่านั้น และนำความรู้สึกที่เกิดขึ้นมาถ่ายทอดเป็นภาพสีน้ำ นักเรียนสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระ โดยไม่ต้องแสดงออกเป็นรูปทรงอะไร

เวลาปฏิบัติกิจกรรม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 50 นาที

ประเมินกิจกรรมและข้อสังเกต

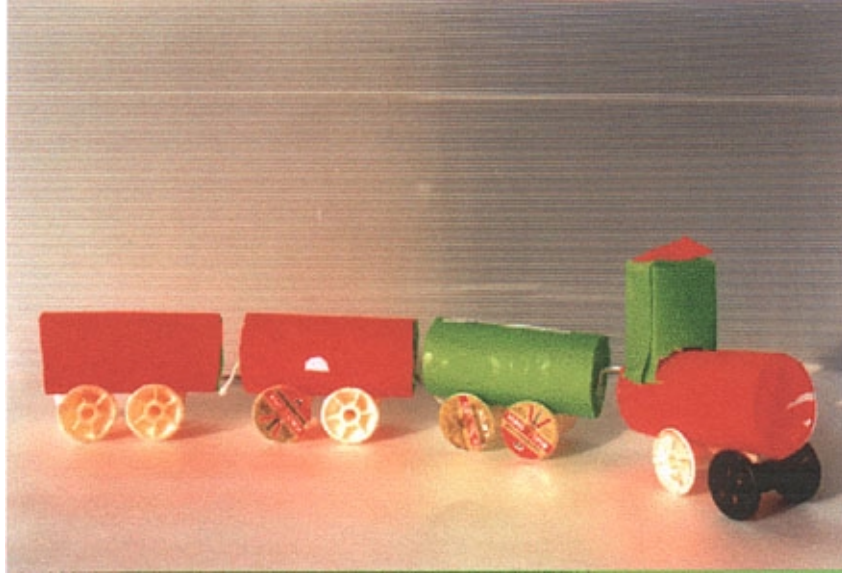
กิจกรรมการเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส ช่วงแรกนักเรียนจะไม่กล้าล้วงมือลงในถุงกระดาษ เพราะไม่มั่นใจว่ามีอะไร การสัมผัสสิ่งต่าง ๆ ช่วยให้เด็กรับรู้ความรู้สึกสัมผัสอีกด้านหนึ่ง เด็กปฏิบัติกิจกรรมกันอย่างสนุกสนาน

ข้อสังเกต

- (1) อาจจัดให้มีวัตถุหรือวัสดุต่าง ๆ อยู่ในน้ำเพื่อให้เด็กสัมผัสวัตถุต่าง ๆ ผ่านน้ำ ได้
ความรู้สึกเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง
- (2) อาจให้เขียนภาพด้วยสีหลาย ๆ ชนิด เพื่อตอบสนองความรู้สึกหลายอย่างที่ได้จาก
วัตถุสัมผัส

กิจกรรมที่ 11

การประดิษฐ์วัสดุ

กิจกรรมการประดิษฐ์วัสดุ

FOFA/CISST 019

แนวคิด

ทัศนศิลป์สมัยใหม่นิยมใช้วัตถุจริง (ready - made object) ต่อประกอบเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ วัตถุต่าง ๆ ที่คุ้นเคยจะช่วยให้เราสื่อสารความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุเหล่านั้นได้ดี ทัศนศิลป์สมัยใหม่ได้ขยายขอบเขตการแสดงออกออกไปอย่างกว้างขวาง ศิลปะเด็ก การประดิษฐ์วัสดุเป็นกิจกรรมที่เด็กชื่นชอบและสามารถแสดงออกได้อย่างน่าสนใจ เป็นการสร้างสรรค์รูปทรง วัตถุและวัสดุต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เด็กต้องใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์อย่างมากในการประดิษฐ์ ต้องเลือกสรรสิ่งต่าง ๆ มาต่อประกอบเข้าด้วยกัน หรือตัดตกแต่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้สอดคล้องกับจินตนาการที่คาดหวัง นอกจากนี้ ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กฝึกฝนการแก้ปัญหาอีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบความคิดสร้างสรรค์ (C)
2. เพื่อตรวจสอบจินตนาการ (I)
3. เพื่อตรวจสอบการจัดระบบภาพ (S 2)
4. เพื่อตรวจสอบการพัฒนารูปทรง (T)

วัสดุอุปกรณ์

การประดิษฐ์วัสดุเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กเลือกสรรวัตถุและวัสดุต่างๆ นำมาต่อประกอบเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์เป็นรูปทรงต่างๆ ตามจินตนาการของแต่ละคน การประดิษฐ์วัสดุในที่นี้ มุ่งให้เด็กประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เป็นของเล่น เพื่อให้สอดคล้องกับวัยและความสนใจของเด็ก การต่อประกอบอาจใช้กาวติด ลวดผูก เย็บด้วยเข็มและด้าย หรือต่อประกอบด้วยวิธีอื่นๆ ตามความเหมาะสม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 50 นาที

ประเมินกิจกรรมและข้อสังเกต

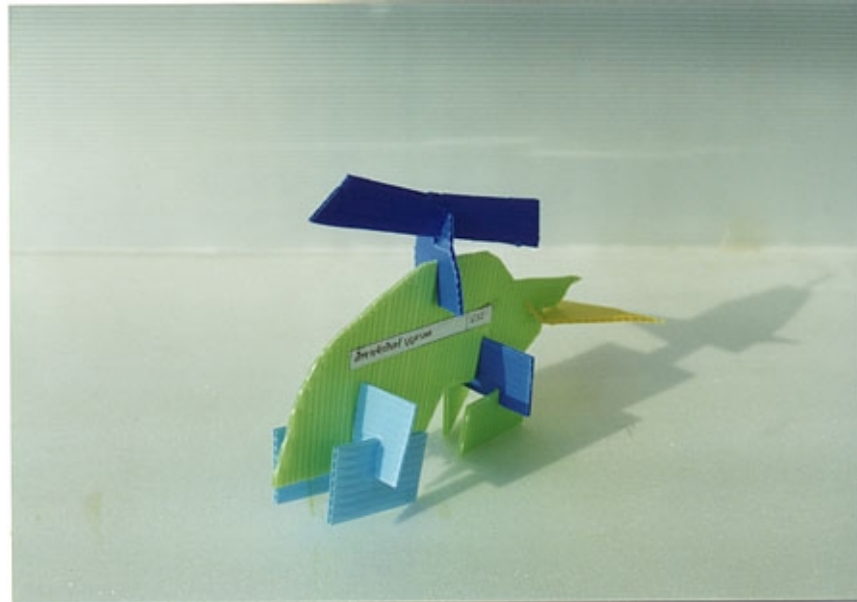
กิจกรรมประดิษฐ์วัสดุเป็นของเล่น เป็นกิจกรรมที่นักเรียนชื่นชอบมาก เพราะได้มีอิสระที่จะจินตนาการถึงของเล่นที่ชอบ อิสระที่จะเลือกสรรวัตถุหรือวัสดุต่าง ๆ ต่อประกอบเข้าด้วยกัน การต่อประกอบเข้าด้วยกันอย่างมั่นคง เด็กมีสมาธิและความสุขในการทำงานดีมาก

ข้อสังเกต

- (1) อาจให้ประดิษฐ์วัสดุเป็นของอื่น ๆ แทนการประดิษฐ์เป็นของเล่น
- (2) อาจให้ประดิษฐ์ด้วยกระดาษแข็งเพียงอย่างเดียว
- (3) อาจให้ประดิษฐ์ต่อประกอบสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยตัวของมันเอง โดยไม่ใช้วัสดุอื่น เช่น กาว ลวด เชือก ช่วยต่อประกอบ เพื่อพิจารณาการแก้ปัญหาของเด็กแต่ละคน

กิจกรรมที่ 12

การออกแบบโครงสร้าง

กิจกรรมการออกแบบโครงสร้าง FOFA/CISST 006

แนวคิด

งานโครงสร้างเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรม ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างสะพาน อาคาร หรือสิ่งก่อสร้างอื่น โครงสร้างเกี่ยวข้องกับวัสดุ การรับน้ำหนัก และสัมพันธ์กับความงามของสิ่งก่อสร้าง งานประดิษฐกรรมสมัยใหม่ก็มีงานโครงสร้างที่แสดงความงามหลายลักษณะ ศิลปะเด็กได้ประยุกต์งานโครงสร้าง โดยคำนึงถึงการรับน้ำหนัก วัสดุ การต่อประกอบ และความงามระหว่างรูปทรงและบริเวณว่าง งานโครงสร้างสำหรับเด็ก ควรพิจารณาวัสดุและโครงสร้างที่เหมาะสม เพราะปัญหาสำคัญที่เด็กจะต้องแก้ปัญหาคือ การต่อประกอบวัสดุเข้าด้วยกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบการจัดระบบภาพ (S 2)
2. เพื่อตรวจสอบความคิดสร้างสรรค์ (C)
3. เพื่อตรวจสอบจินตนาการ (I)

วัสดุอุปกรณ์

กระดาษแข็งหรือแผ่นพีวีซี
 กาวติดกระดาษหรือกาวติดพีวีซี
 กรรไกร คัตเตอร์
 ไม้บรรทัด

ลักษณะกิจกรรม

การออกแบบโครงสร้างเป็นงานต่อประกอบวัสดุต่างๆ ออกแบบเป็นงานโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์และความสวยงามร่วมกัน ระหว่างโครงสร้างหรือรูปทรงและบริเวณว่างเป็นงานออกแบบที่ไม่ต้องสร้างสรรค์ให้เป็นรูปคน สัตว์ สิ่งของ แต่เป็นงานโครงสร้างที่เป็นนามธรรม

คำอธิบายกิจกรรม

ให้นักเรียนตัดกระดาษแข็งหรือแผ่นพีวีซี เป็นรูปทรงง่าย ๆ หรือตัดให้เป็นแถบยาวหรือเป็นเส้น นำมาต่อประกอบเข้าด้วยกันเป็นโครงสร้าง พิจารณาความสวยงามร่วมกันระหว่างรูปทรงกับบริเวณว่าง การต่อประกอบอาจใช้กาวต่อประกอบหรือติดต่อกันด้วยการเสียบเข้าด้วยกัน คาบเกี่ยวกัน หรือวิธีอื่นๆ ต่อประกอบให้แข็งแรงมั่นคง

เวลาปฏิบัติกิจกรรม

เวลาปฏิบัติกิจกรรม 50 นาที

ประเมินกิจกรรมและข้อสังเกต

กิจกรรมการออกแบบโครงสร้างด้วยกระดาษแข็งหรือแผ่นพีวีซีที่มีปัญหาในการต่อประกอบให้แข็งแรง นักเรียนต้องช่วยกันต่อประกอบ ต้องใช้สมาธิในการคิด ตัด และต่อชิ้นส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เด็กมีความตั้งใจและมีความสุขในการสร้างสรรค์กิจกรรม

ข้อสังเกต

- (1) อาจใช้วัสดุอื่น ๆ เป็นโครงสร้าง เช่น ไม้ไอศกรีม หลอดกาแฟ ไม้ไผ่ กิ่งไม้
- (2) อาจกำหนดให้ต่อประกอบโครงสร้างด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง เช่น ผูกเชือก คาบเกี่ยว เย็บติดกัน
- (3) อาจระบายสีต่าง ๆ ก่อนต่อประกอบเข้าด้วยกัน

อธิบายสรุป

การกำหนดกิจกรรมสร้างสรรค์ 12 กิจกรรมตัวอย่าง ตามแนวคิดซีไอเอสเอสที (CISST) ในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 44 คน ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนไมโทดุมศึกษา ปฏิบัติเพื่อการตรวจสอบความเชื่อดังกล่าว นับว่าสอดคล้องกับวุฒิภาวะในการแสดงออกทางศิลปะของกลุ่มตัวอย่าง เด็กสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมทั้งหมดได้อย่างมีคุณภาพ ตอบสนองแนวความคิดทางด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) จินตนาการ (Imagination) ความรู้สึกสัมผัส (Sensibility) การจัดระบบภาพ (Systematization) และการพัฒนารูปทรง (Transformation) เด็กสามารถคิด วางแผน ปฏิบัติงาน และแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีความสุข อาจมีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะบางประการสำหรับการจัดกิจกรรมดังนี้

1. ห้องปฏิบัติงานศิลปะควรเป็นห้องที่กว้างขวาง สะอาด สวยงาม อากาศดี เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและกระตุ้นการสร้างสรรค์กิจกรรม
2. ครูหรือผู้นำเสนอกิจกรรมควรมีความคุ้นเคย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อผลทางด้านจิตวิทยา ให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
3. กิจกรรมศิลปะที่เปลี่ยนแปลง แปลกใหม่ เร้าใจ และเร้าความคิดอยู่ตลอดเวลา ย่อมช่วยให้เด็กมีความตื่นตัวและสนใจที่จะสร้างสรรค์งาน
4. การจัดสรรวัสดุอุปกรณ์เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะเด็ก ควรมีความพร้อมและหลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกสรรมาแสดงออกและตอบสนองจินตนาการได้อย่างกว้างขวางและหลากหลาย
5. กิจกรรมสร้างสรรค์ที่ทำทลายทั้งความคิดและการสร้างสรรค์ความงาม เพื่อตอบสนองศักยภาพของสมองซีกซ้ายและขวา ย่อมกระตุ้นความสนใจในการสร้างสรรค์ได้อย่างดี
